REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXIII. ÉVFOLYAM 5. SZÁM | Ára: 300 Ft | 2016. OKTÓBER

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös jászkun redempcióra utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták régi kiváltságjogaikat. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

A Magyar Szent Korona hiteles másolata Jászberényben *Fotó: Szalai György*

TARTALOM

A Nagy Háborúban harcolt, a jászberényi 29-es honvéd gyalogezred szibériai hadifoglya ..... 2–4. oldal
EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL valki Zytás István magyar királyi főhadnagy visszaemlékezései az 1929 és 1937 közötti jászberényi szolgálati éveire – 1. rész ..... 5–7. oldal
Jászkapitányok és nagykunkapitányok tiszteletadása a lengyelországi Przemyślben ..... 8–9. oldal
Klinkó László története 1956-ból ..... 10–12. oldal
Előkerült a Jászkürt legrégebbi ábrázolása ..... 12. oldal
Oszét népmesék – 6. rész ..... 13. oldal
Látogatóban a jászok rokonainál ..... 14–15. oldal
KÉPES RIPORT A jász delegáció oszétiai látogatásáról ..... 16–17. oldal
JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK Aki megtalálta a „lélekcsonkulás” elleni orvosságot… Egy kivételes asszonyi sors igaz története: dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna megvalósított álmai ..... 18–25. oldal
A Szent Korona hiteles másolata Jászberényben ..... 26. oldal
45 éves a Jászberényi Kossuth Népdalkör ..... 27. oldal
A haza te magad vagy! – A szakrális helytörténeti kutatásokról ..... 28–29. oldal
Látogatóban a jászszentlászlói jászoknál ..... 29. oldal
Kürti László: Lajosmizse – Jászok a Kiskunság peremén Általános iskolai olvasókönyv, 5–8.osztály. Lajosmizse, 2016 ..... 30. oldal
Kitüntetés hagyományőrzésért ..... 31. oldal
Találkozások „Borikával” ..... 31. oldal
Hagyományőrző jószághajtás Jászalsószentgyörgyön .. 32. oldal

A Nagy Háborúban harcolt, a jászberényi 29-es honvéd gyalogezred szibériai hadifoglya

Lassan már két éve, hogy a Nagy Háború kitörésének 100 éves évfordulójáról megemlékezett a világ. A háborúba lépő Osztrák-Magyar Monarchia gyors sikert remélt, de az egyre kiszélesedő gyilkos világháború hamar rádöbbentett mindenkit, hogy ez csak egy remélt álom, amely hamar mélységes csalódásba torkollott. E tanulmány kiinduló apropója, hogy 100 éve annak, hogy 1916 júniusában a keleti fronton a Bruszilov-offenzívaként ismert orosz áttörés csaknem padlóra küldte az Osztrák-Magyar Monarchiát, a lenézett cári hadtestek szétzilálták a k.u.k. hadsereget. A szövetséges Német Birodalom segítsége és az ellenség hibái kellettek ahhoz, hogy ne érjen már ekkor véget az első világháború. Hatalmas emberáldozatok, hadifogságba került magyarok tízezrei voltak a szomorú veszteség elsőszámú áldozatai. A történészek egyértelműen úgy fogalmaztak, száz éve jött el a magyar katonák számára a vég kezdete. A hadifogságba esett magyar katonák közül sokan Szibériát is megjárták, és az életben maradottak az 1920-as években kalandos körülmények között tértek haza. A visszatérők között ott volt Csiky Gusztáv, aki a két világháború közötti időszakban ismert és sikeres ügyvéd lett, emellett sok más közéleti tisztséget is betöltött Jászberényben. Végig szenvedte az embert próbáló hadifogságot, majd a fogságból való gyötrelmes visszatérést. Ami különösen nevezetessé teszi, hogy jó 8 évvel visszatérése után megírta hadifogságának emlékeit és a Meinam nevű hajón a szibériai Vlagyivosztokból Triesztig tartó 50 napos *„világkörüli hajóútjának”* legemlékezetesebb mozzanatait.

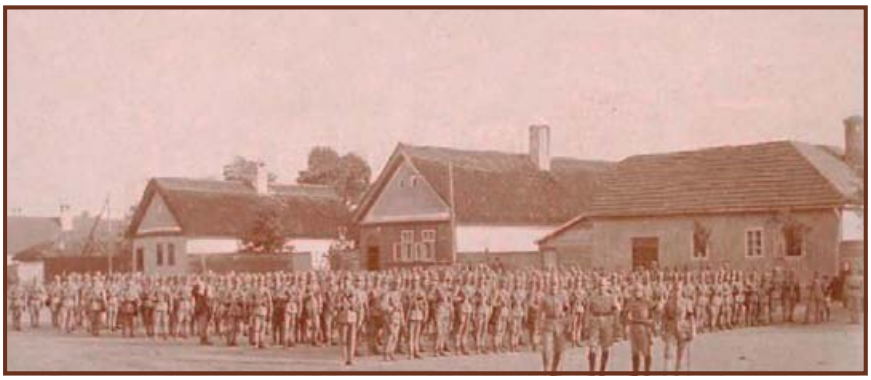

A 29. honvéd gyalogezred 11. százada Jászberényben a frontra indulás előtt 1914. augusztus 4.

Csiky Gusztáv, a Szabolcs Szatmár megyei Penyige nevű faluban 1894-ben született. A településen 19. század második felében a Vályi és a Csiky család volt a legnagyobb földbirtokos család. Édesapja Csiky Gusztáv, a Szatmár megyei Gazdasági Egyesületnek volt sokáig meghatározó tagja, de 1908-ban kilépett az egyesületből. 1911-ben fiatalon 52 éves korában halt meg. Azt tudjuk, hogy 1909–1910 közötti tanévben a jászberényi állami főgimnázium értesítője szerint Csiky Gusztáv az V. osztályt elvégezte.

A Nagy Háború kitörésekor húszévesen 1914. augusztus 15-én vonult be Jászberényben a magyar kir. 29. honvéd gyalogezredhez. A tartalékos tiszti iskola elvégzése után gyalogezredét az orosz frontra vezényelték. A korabeli haditudósítás azt írta: *„1916. június elején a Bruszilov-offenzíva keretében a déli Dnyeszter-szakaszon igen hevesen támadták az oroszok az Osztrák-Magyar Monarchia csapatait. Elsőnek azt a frontszakaszt támadták meg, amely az akkori besszarábiai határ mentén húzódott a Dnyeszter déli hajlásáig.”* Dobronoutz akkor egy kicsiny bukovinai település volt, amely ettől a sikeres orosz támadástól lett híres.

A település mai neve Dobrynivtsi, amely a Csernyivci járás területén a mai Ukrajnában található. 1916. június 4-én hajnaltól délig tartó pergőtűzben az ezred négyötöde megsemmisült. A II. zászlóalj parancsnoka elesett, az I. zászlóalj parancsnoka pedig fogságba került. Csiky Gusztáv is sok magyar társával hadifogságba esett. A sors szomorú fintora, hogy édesapja 1883-ban a bukovinai székelyek hazatelepítési költségeire jelentős összegezett adományozott, arról a területről ahol fia 33 évvel később fogságba esett.

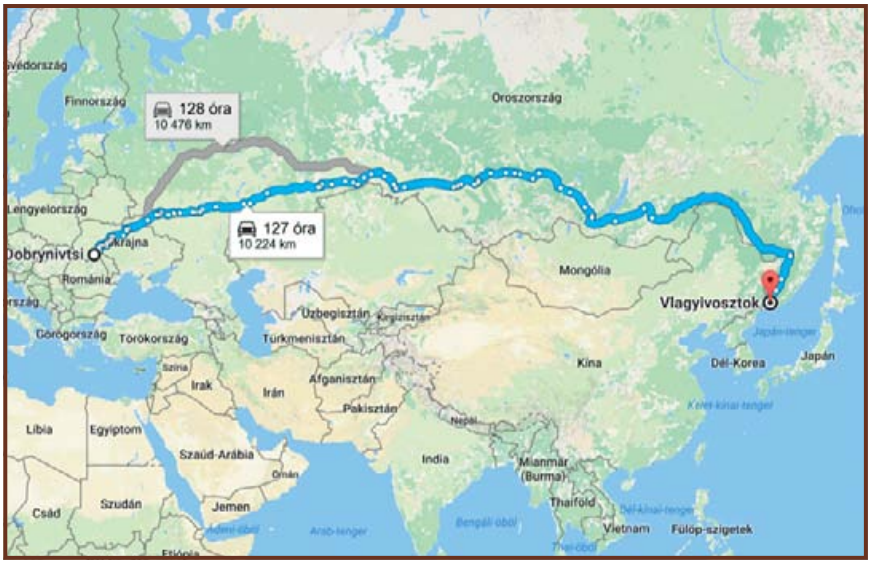

Az út Dobrynivtsiből Vlagyivosztokba

Fogságának körülményeit akkor ismerte meg Jászberény szélesebb közönsége, amikor a Jász Hírlap 1928. március 18-i számában „Per pedes Apostolorum” (az Apostolok lován) címmel megírta a Szibériai Kresztylágerben töltött többéves hadifogságának emlékeit.

„A háború Oroszországgal 1917 őszén végetért. És még 1920–21–22-ben is Ázsia tele van magyar hadifoglyokkal. Miért? Ott rekedtek! Ott rekedtek a felfordulásban, ott rekedtek a messzeségben, a sok ezer kilométeres távolságokban. A régi hatalom már nem, s az új még nem tudott foglalkozni az ő sorsukkal. S a hazájuk sem, az is széthullott, szétesett. És ők? Lelkükben otthon voltak mindig. Magyar nótákat énekeltek, magyar álmokat szőttek."

A hadifogságba esett – döntően Osztrák-Magyar Monarchia – katonák szenvedéseit tovább növelte, hogy 1917 őszétől véres polgárháború dúlt Oroszországban. Az I. világháború végén, 1920 elején az életben maradt hadifoglyok száma több mint 20 000 főt tett ki.

Csiky Gusztáv 1916-ban esett fogságba, de visszaemlékezései 1919. júliustól indulnak. A közel 3 évet a szibériai Kreszty-láger fogságában töltötte. A hadifogolytáborból történő elindulásukkor közel 700 fő a legénységből és 160 fő volt a tiszti karból a transzportban. Emlékirataiban az első beazonosítható város Kamislow nevű település. (Mai nevén Kamyshla a Szamarai régióban van.) Ekkor már a fogságba esés helyétől több mint 2000 km-es távolságra voltak. Ahogy haladtak kelet felé mindenütt a polgárháborús helyzetre utaló leírások találhatók. *„Az országúton döglött lovak, tehenek hevertek. Gazdátlan szekerek összetörve, ágynemű, bútorok szétdobálva mindenütt.*"

Közel 1000 km-t tettek meg Kamyshla-tól Jalutorows-ig tartó úton. Ezt a területet akkor 1919 augusztusában még a polgárháború pusztításai nem érték el. Következő állomásuk neve minden hadifogoly számára a rettegést hozta elő, hiszen Petropavlosk nevű településen, 1918 telén naponta 30–40 ember halt meg kiütéses tífuszban. A rengeteg gyaloglás is kikészítette a foglyokat. Szerencsére őreik is megenyhültek, és néhány napos pihenőt kaptak.

1919. augusztus 31-én az összes hadifoglyot vonatra rakták, ami azt jelentette, hogy egy tehervagonba közel 40 embert préseltek be és így indultak el Omszk felé. A következő állomásuk Barablinsk volt és szeptember 8-án értek be Krasznojarszkba. Szeptember lévén itt már az éjszakák fagypont alatt voltak. Szibériai útjuk következő állomása Irkutszk volt ahol közel egy hetet töltöttek el. *„Szerencsénk volt az amerikai vöröskereszttől kaptunk takarót, az oroszoktól minden második nap ennivalót, a tábort felügyelő csehektől pedig szidalmat és ütleget.*" Továbbvitték őket az Angara völgyén keresztül egészen a Bajkál tó azonos nevű állomására. Csiky Gusztáv egy turista úti élményének részletességével számolt be a Bajkál tó melletti utazásról. *„53 alagúton, 4 galéria alatt 26 viadukton keresztül vezetett a Bajkál melletti útunk. Egyik oldalon sziklafal, másik oldalon alig 5–6 méterre, lent alattunk csobogott a Bajkál tó kristálytiszta azúrkék vize.*"

Szeptember 24-én érték el a mandzsúriai határt, és ettől az időtől kezdve kínai falvak között haladt a hadifoglyok vonata. Október 4-én érkeztek Nikols Ussiriskba, ahol egy hatalmas nagy lágerbe helyezték el őket.

A Nagy Háború végén igen intenzív tárgyalások kezdődtek a Nemzetközi Vöröskereszt és a szovjet kormány képviselői között, hogy a közel 20 000 fős különféle szibériai munkatáborokban szenvedő hadifoglyokat, hogyan tudják visszajuttatni saját hazájukba. (repatriálás).

A foglyok közül közel 2000 fő a Magyar Királyság területéről származott. A nemzetközi segélyszervezetek sikeres akciói révén végül számos hajót biztosítottak a hadifoglyok hazájukba való visszaszállítására. A magyar hadifoglyokat legnagyobb számban a Meinam nevű hajó szállította vissza hazájukba. 1920. október elején vált végre valóra, hogy a nevezetes hajó fedélzetén közel 1700 magyar hadifogoly elhagyhatja azt a magyar hazától közel 12 000 kmre levő Távol-Kelet szörnyű táborait, ahol több mint négy évet töltöttek el távol hazájuktól és családjaiktól. A repatriálásukra kijelölt hajót eredetileg teherszállító hajónak építették, közel 12 000 tonnás volt és 1907. április 15-én bocsátották vízre. A hajó építtetője a Palmer's Ship Building & Iron Co Ltd. nevű cég volt.

A nevezetes hajó 1920. október 24-én érkezett a vlagyivosztoki kikötőbe, és végül 1765 fő magyar hadifogoly indult el egy nappal később hazafelé. A visszatérő hadifoglyok között ott volt Csiky Gusztáv is, de voltak más Jászberényből besorozott és fogságba esett katonák. Ahogy már említettük Csiky Gusztáv jó 8 évvel később nemcsak a fogságbéli emlékeit, hanem a hadifogságból hajón történő kalandos visszatérését is megírta. „Ötven nap a tengeren" címmel és a Jász Hírlap 1928. december 28-i számában jelent meg. A mellékelt térképen bejelöltük a Vlagyivosztoktól Triesztig a fél világot átszelő hajóutat.

Nemcsak ő volt az egyedüli hadifogoly, aki megírta e nem mindennapi hajóútjának élményeit, emlékeit. A karcagi születésű vitéz Nagy László emlékiratai könyvben is megjelent.

A Meinam nevű hajó

A Szibériából visszatérő magyarok csoportjának parancsnoka Szilágyi Béla, a 29. honvéd gyalogezred százados volt. Indulás előtt fedetlen fővel elénekelték a magyar Himnuszt. A teherszállító hajót átalakították személyszállításra, de ahogy Csiky Gusztáv fogalmaz *„a kényelmet nem nekünk teremtette a kultúra. Ugyanis minden apróságért sorba kellett állnunk. A lakásunk sem volt a legkényelmesebb, hiszen háromemeletes priccs rendszerrel volt dolgunk.*"

A visszaútról való leírása, mint egy világjáró turista úti beszámolója, a mai olvasó számára is számos érdekes és izgalmas megfigyelést tartalmaz. Amikor a kínai hegyes partvidék mellett haladtak el és Sanghaj magasságában a beömlő Jangce által megfestett Sárga tengerről írja *„igen hasonlított az árvizes Zagyvához – még döglött halszaga is volt.*" Ahogy haladtak a déli félteke felé egyre melegebb lett, ahol a napszúrás már életveszélyes volt.

(folytatás a 4. oldalon)

(folytatás a 3. oldalról)

Beszámolt arról, hogy egy zászlós ezt nem vette figyelembe, és belehalt a következményekbe. Mint egy világkörüli úton lévő utazó, ahogy beszámol a Mekong deltavidékéről. *„... reggel elértük a Mekong folyó torkolatot, amely legalább 30–40 ágban deltát alkotva ömlik a tengerbe.”* A Mekong folyón mintegy 10 km-t felhajóztak és elérték Saigont, ami azokban az években francia gyarmat volt és Francia-Indokína elnevezés jelölte a keleti sáv országait, a mai Laoszt, Kambodzsát és Vietnamot. (Saigon mai neve Ho Shi Min, és Vietnam fővárosa.) Bevitték őket a fővárosba, és ahogy hősünk írja *„csuromvizesre izzadtunk mire beértünk. De a város szépsége igazán meglepett mindannyiunkat. Egy kis darab Budapest a vad forró égövi világban. Szebbnél szebb magán- és középületek csodás pálma-allékkal szegett utcák, autók, fogatok és riksák (emberfogat) százai zsibongtak az utcán.”* A hadifogság egyhangú és szegényes élelmezése után mindenki számára nagy meglepetésként hatott, hogy milyen olcsón lehetett hozzájutni a banánhoz, *„Ettük a banánt szakadatlanul.”* November 10-én elhagyták Saigont, 13-án este érintették Szingapúrt. Ceylon mellett elhajózva érték el az Indiai óceánt. *„Két hétig hányt-vetett bennünket az állandóan viharos Indiai-óceán, míg végre az ádeni öbölbe hajóztunk.”* Ádenben egy rövid időre kikötöttek, majd a Vörös tenger következett: *„A festőinél is szebb és mesébe illő csodás fekete sziklák között vitt utunk a Vörös tengeren és december 6-án egy nyárinak beillő csendes estén elértük a Szuezi csatornát.”* Két napot töltöttek Port-Said kikötőjében, majd a Földközi tenger következett, érintették az Otrantoi szorost, amelynek a neve az első világháborúban lett ismertté. Ebben a szorosban több csatát is vívtak a tengeri zár áttörése érdekében egymással a központi és az antanthatalmak. A Monarchia, valamint a Német Birodalom hadiflottája is igyekezett többször is áttörni a szorost lezáró védőrendszert. Ezek a tengeri csaták voltak a Földközi-tenger térségében, úgymint a Monarchia életében a legnagyobb és leghevesebb ütközetek az első világháborúban, amelyek „az Otrantoi csaták” névvel kerültek be a történeti köztudatba.

A Meinam 1920. december 12-én érkezett Triesztbe. A Pesti Hírlap 1920. december 24-i pénteki száma részletesen beszámolt a Szibériából visszatért magyar hadifoglyok megérkezéséről. *„A transzport csütörtök délben érkezett meg a Keleti pályaudvarra. A befutó vonatot a székesfehérvári katonai zenekar a Rákóczi-indulóval fogadta. Magyary-Kossa Béla ezredes a hadifoglyokat fogadó bizottság parancsnoka üdvözölte a hazaérkezetteket.”* A Vlagyivosztokból hazahozott foglyok hátralévő része pénteken két csoportban érkezett meg a pályaudvarra.

Csiky Gusztáv fogságból való visszatérése után jogi diplomáját 1925-ben a budapesti jogi egyetemen szerezte. 1925 júliusában ügyvédi irodát alapított. A Jászberényi Ipartestület ügyésze volt 1928-tól. 1935-ben ünnepelte az ipartestület magalakulásának 50. évfordulóját, ahol az ünnepi beszédet Csiky Gusztáv tartotta. Ott elhangzott gondolatait ma is érdemes idézni: *„Itt Jászberényben az iparosság története nyitott könyv, az erkölcsi szó legszorosabb értelmében, mert ez a társadalmi réteg itt Jászberényben, mindig az volt, amelyre a közönség, a város vezetői mindig nyugodtan és bizton számíthattak.”* 1933 decemberében tiszteletbeli vármegyei főügyésszé nevezték ki.

Társadalmi munkája is jelentős volt és 1929-ben a „Lehel Atlétikai Club” elnöke lett. Irányítása alatt új életre kelt a klub és magához ragadta a jászberényi sportélet irányítását. A labdarúgó csapat 1931-ben az északi kerület I. osztályába került és a bajnokság küzdelmeiben a III. helyen végzett. A sportegyesület úszói 1933-ban Hatvan és Gyöngyös városok közötti vetélkedés ezüstserleg-vándordíját nyerték el. A jászberényi sportpálya az ő elnöksége alatt valósult meg. Érdekes cikket írt 1931 júniusában „Fedezzük fel Jászberényt” illetve „Hol nyaraljunk?” alcímmel. *„Van Berényben olyan hely, ahol pormentes levegőben megkaphatjuk a fövenyfürdőt, a napot, az árnyékot és a vizet. – Ez a hely pedig a jó öreg Bathó kert.”*

Felesége Pénzes Ilona volt. Egy gyermekük született Csiky Ottó, aki szintén a jogi pályát választotta. Fiának sírja édesanyja – a Pénzes család – sírboltjában Jászberényben található.

A fél világot átszelve... Vlagyivosztoktól Triesztig

Metykó Béla
helytörténeti kutató

Források

Vasárnapi Újság 1883. 12. szám Budapest, 1883. március 25 XXX. évfolyam

Gazda József: Emlékek Ázsiája. Terebess Kiadó, Budapest, 2003 http://mek.oszk.hu/03800/03835/03835.htm

Vitéz Nagy László élete és tevékenysége

Spóner Péter: 42 nap a világ körül hadifogság Kelet-Szibériában 1918–1921 HOM Évkönyv. 40315-333.

Székely Gyula: Képek a szibériai hadifoglyok életéből. Nagyvárad, 1929

Bonhardt Attila: A magyar hadifoglyok hazaszállítása Kelet-Szibériából. 1919–1921 Hadtörténelmi Közlemények, 1985

Jászság I. évf. 3. szám Jászberény, 1929. október

Fehérgyarmati Hírlap, 1911. május 26 (3. évfolyam)

EMLÉKEINK SUBLÓTJÁBÓL
valki Zytás István magyar királyi főhadnagy visszaemlékezései az 1929 és 1937 közötti jászberényi szolgálati éveire
1. rész

Csaknem kilencven éve már, hogy egy Ludovikát végzett fiatalembernek Jászberényre esett a választása, hogy itt kezdjen szolgálatot. Talán azért, mert közel volt Tiszaroffhoz, ahol szülei éltek..., ki tudja már ezt olyan pontosan. Végül is valahol el kellett kezdenie az élet komolyabb részét, hasznosítani kellett a megszerzett tudást és ez a kis város éppen jó volt erre. Kevesen tudják, hogy ez a fiaseit az egyetlen fiának szánta, aki egy rövid ideig ugyancsak Jászberényben koptatta az iskolapadot. Ezzel talán emléket akart állítani annak a szerelemnek, minek gyümölcse a saját fia volt, mert 6–7 évi itteni szolgálat után egy szép jászberényi leányzót vett feleségül. Mi most abban a kiváltságban részesülünk, hogy egy kis bepillantást nyerjünk ebbe a visszaemlékezésbe – főleg azokba a részekbe –, ami városunkat érinti. Nagyon szórakoztató. és kár volna nem megismerni. Mindez a múlt század 30-as éveiben játszódott, amikor a gramofon már ismert és elterjedt volt, mikor Kalmár Pál tangói, Karády Katalin túlfűtött dalai zengték be a rádiókon keresztül a magánházak szobáit. Az előbb említettek adhatnák a háttérzenét olvasás közben – ehhez a visszaemlékezéshez, ha lelki szemeink előtt most leperegtetjük azt.

A jászberényi Honvéd laktanya

tal tiszt valamilyen formában az első perctől fogva – fejében nagyon is elraktározta benyomásait erről az alvó, fejletlen, mezőgazdasági városkáról, az itt lakókról, azok életviteléről, szórakozási lehetőségéről. Talán naplót írt, vagy jegyzeteket csinált már akkor, mindenesetre később nagyon élethűen visszaadta, amit itt látott. De nemcsak élethűen, hanem kritikusan is. Olvasván sorait, apáink fiatalkora elevenedik meg előttünk, és megtudjuk, hogyan éltek itt mikor nem volt még TV, és esténként az emberek inkább egymás társaságát keresték, mintsem, hogy egész este egy ilyen lelketlen masinára bámuljanak. Hogyan „*danáltak*”, hogyan szerenádoztak a lányos házak előtt. Visszaemlékezésünkben egyetlen építkezésről sem tud a krónika – az 1930-as évek elején épült Tanítóképző Intézet kivételével. Amikor 1929. október 1-jén leszálltunk a vonatról, helyén még gyümölcsöskert díszlett. A laktanya a Jászteleki út mellett épült a vásártér közepén, a múlt század első felében. A Jászkun huszárok egyik osztálya és egy lovas iskola otthona. A világháború után a mátészalkai gyalogezred egyik zászlóalját helyezik bele.

A Jászteleki úti laktanyáról

„Jászberény már a múlt század második felében viszonylag hanyatlásnak indul. A vasútvonalak elkerülik, és emiatt iparosodásban elmarad a többi alföldi város mögött. Ami igaz, az igaz, Jászberény fölött megállt az idő. Jelen

Amikor 1929. augusztus 21-én első ízben tesszük be a lábunkat, észre sem vesszük, hogy milyen öreg és kopott a mi laktanyánk. Emeletes az épület, de az emeleti ablakokig csak itt-ott lehet rajta vakolatot felfedezni. Belül szép, barátságos, meleg és gondozott. Az U-alakú épület földszintjén és emeletén is, az udvar felőli részen, egy kb. 3–4 m széles folyosó fut végig és ebből nyílnak a különböző rendeltetésű szobák. A földszinti szobák boltívesek, és ez ódon hangulatot áraszt a laktanyában. Az épület középső részén széles boltíves bejárat vezet részben a földszintre, illetve az udvarra, másrészt széles lépcsővel az emeletre.

A kaputól balra eső szárnyban – úgy a földszinten, mint az emeleten – legénységi körletek vannak. A jobbra eső szárnyban vannak a parancsnoki irodák, étkezde, kaszinó, egyéb hivatalos helyiségek, raktárak, orvosi rendelő, betegszoba, kantin, tornaterem stb. A főépületet hátul nagy fedett lovarda zárja le, mely mögött istállók, kocsiszínek, műhelyek vannak.

A laktanya mögött szekérút vezet a Disznószög nevű városrészbe, melyen át a tiszti kertbe lehet jutni, ami alig több mint egy kis akácos egy teniszpályával. A teniszpálya egyik oldalát a lőcsarnok zárja le, ahonnan 800 m-ig lehet lőgyakorlatokat tartani. A lőtér mellett van egy kis mesterséges tó, egy kis szigettel, melyre fahídon lehet bejutni. A tavat a laktanyaudvaron lévő artézi kút táplálja. A tó helyéről ter-

(folytatás a 6. oldalon)

(folytatás az 5. oldalról)
melték ki annak idején a golyófogók építéséhez szükséges földet. Az eltelt közel 100 év alatt a tó eliszaposodott, elnádasodott, és kedvenc tartózkodási helyévé vált a szárcsáknak és vadkacsáknak.

Szilit a 2., engem a 3. századhoz oszt be a zászlóaljparancsnok. Otthonul kapunk egy szobát az emeleten az 1. és 2. zászlóalj között, melynek ablaka a Jákóhalmi útra néz. Ezt a szobát a zászlóaljparancsnok jóindulata jelének kell vennünk, mert ez nem illetékes, és még fizetni sem kell érte. Kényelmünket még egy-egy legény is szolgálja, akik az előszobában tanyáznak. Ezzel a beköltözéssel megkezdődik komoly és felelősségteljes életünk. Kezdő fizetésként 303 pengőt, és negyedévenként 150 pengő lakbért kapunk. Ez az összeg a szegénység, nyomorúság és munkanélküliség közepette, komoly pénznek mondható. Az étel és az ital nem drága – mindent fillérekért árulnak – de az iparcikk és a ruházat szinte megfizethetetlen. Csak jellemzésül írom le, hogy míg 1 kg kenyérért 16 fillért, egy liter kitűnő borért 8–10–12 fillért kérnek el, addig egy zubbony 120 pengőbe, egy nadrág 80 pengőbe kerül.

Legelső dolgunk, hogy a laktanya belső életével, a katona és civil társadalom tagjaival ismerkedjünk meg. Hivatalos dolgunk nem sok akad, mert a honvédség az átszervezés állapotának éppen a kezdetén van. Jelen pillanatban a honvédség még zsoldos hadsereg, és hadseregnek nem is nevezhető.

A kommunizmus bukása után és a trianoni békediktátum előtt hét katonai körzet alakul: Budapest, Székesfehérvár, Kaposvár, Szombathely, Szeged, Debrecen és Miskolc székhellyel és itt van 1–1 gyaloghadosztály parancsnokság. A trianoni békediktátum eltiltja az általános védkötelezettséget, és a hadsereg létszámát 35 ezer főben állapítja meg. Eltiltja a nehéztüzérség, páncéljárművek és repülők tartását. A Ludovikán kívül megszünteti a katonai elő- és utóképzést, korlátok közé szorítja a hadianyaggyártást, és a hadsereg felszerelésének és szervezésének ellenőrzésére „Szövetségi Katonai Bizottságot" küld ki. A fentebb említett Nemzeti Hadsereg nagyobb a megengedettnél, és ezt sem az Ellenőrző Bizottság, sem az ország anyagi helyzete miatt nem lehet fenntartani.

A Nagykövetek Tanácsa 1921. októberi ülésén követeli, hogy Magyarország 1922 februárjáig teljesen térjen át a zsoldos rendszerre, és a sorozott legénységet szerelje le. Érthetően 12 évi szolgálatra senki sem jelentkezik szívesen. Szükségessé válik a társadalmi kényszer alkalmazása. A községek maguk vállalják, hogy a szükségletnek megfelelően – minden 258 lélek után egy főt küldenek a zászló alá. Az önként jelentkezők után még fennmaradó létszámot – a családi viszonyok és méltányosság figyelembevételével – sorshúzás útján pótolják.

A sorozott legénység elbocsájtása után a zsoldos hadsereget átszervezik, létszámát csökkentik, az eddigi hét hadosztály, hét – gyengén felszerelt – vegyesdandárrá zsugorodik. A húszas évek a honvédség számára még a küszködést és a szegénység keservit jelentik. Nem telik korszerű fegyverekre és felszerelésre, ezért a felső vezetés a honvédség alapos kiképzésével készül az általános védkötelezettségen alapuló hadsereg megvalósítására. Hogy érthetőbben fejezzem ki magamat, kiképzik a jövendő hadsereg kereteit – a szakaszparacsnokoktól fel egészen a hadtest-parancsnokságig.

A Katonai Ellenőrző bizottság 1927-ben távozik az országból, és ezzel megkezdődhet a honvédség korszerűsítésének a folyamata, mely aztán 1929-ben Gömbös Gyula – az új honvédelmi miniszter alatt vesz lendületet.

Katonák kerékpáros alakulata a Honvéd laktanya előtt, 1920-as évek

Minden vegyes dandárhoz tartozik egy kerékpáros zászlóalj is, melyek közül az 5-ik, a miénk, itt Jászberényben van. Megérkezésünk idején – a zászlóalj – még csak nevében kerékpáros. Csepelről ugyan már szállítják a kerékpárokat, de az év /1929/ végéig csak annyi érkezik be, hogy minden század egy szakaszának jut. A többi gyalog vonul ki. Még hátul az istállókban ott állnak a géppuskás lovak, a század és a zászlóparancsnok hátaslovai, az orvos és a gazdasági hivatal kocsislovai stb., de már mindenki erősen várja, hogy a jámbor párák eltűnjenek, és jöjjön a motorizáció.

A legénység kiképzése folyik ugyan, de mert mint zsoldosok már évek óta szolgálnak, szinte jobban tudják a gyakorlati dolgokat, mint mi magunk. Mi rögtön kerékpáros szakparancs-

nokok leszünk, mert Csurik Bandin kívül – aki a múlt évben került Jászberénybe – csupa idős főhadnagy és százados szolgál a zászlóaljnál. Vitéz Zalay Károly alezredes a parancsnok, Kacskovics Antal őrnagy a helyettese, vitéz Peterdy János, Bresztovszky Erik, Streitmann Emil, Ibrányi Mihály, Vaska István századosok, háborút viselt tisztek, Tarnay Ferenc és Pásztohy Arthur századosok – 1919-ben kerültek ki egy Ludovika tanfolyamból, Jost Lajos, Békássy Elemér, Báthory Vilmos, Fekete György, Husznay Miklós főhadnagyok – az 1925 évet megelőzően kerültek ki az Akadémiáról. Egyszóval Csurik Bandival együtt hárman vagyunk, akik még zsenge legénynek számítunk. Vágó Dezső öreg százados a gazdasági hivatal vezetője, dr. Tóth Lajos orvos főhadnagy sem mai gyerek. Maga a zászlóalj önálló csapattest – egyenrangú egy gyalogezreddel – három századból, egy árkász és egy távbeszélő szakaszból, valamint a vonatból áll.

Alig melegedünk meg Jászberényben – talán a harmadik héten – kirendelnek Salgótarjánba járőrgyakorlatra egy kerékpáros szakaszt. Ott állomásozik a 7. kerékpáros zászlóalj, és azzal van közös gyakorlatunk. A baj csupán az, hogy igen gyengén tudok kerékpározni. Családunknak sok mindene van, de kerékpárja az sohasem volt, ki tudja miért? Így, mi gyerekek se tudtunk pedálozni. A Ludovikán tanultam ugyan, de ezt a tudományt alig lehet valaminek nevezni. A kőúton még csak megy a dolog, a neheze ott kezdődik, hogy Pusztamonostor és Hatvan között csak egy igen homokos földút vezet, ahol csak az útszélen taposott gyalogúton lehet kerékpározni. Ezt még nem próbáltam, nem is akarom, hogy a legénység kiröhögjön, ezért a szakaszt elküldöm egy altiszt vezetésével azzal a paranccsal, hogy menjenek előre Hatvanig. Ott pihenő és ebéd, ott várjanak, mert nekem még Pusztamonostoron van dolgom. Némi pihenő után elindulok a gyalogúton, és megkezdődik életem legnehezebb biciglitúrája. Jászfényszaru vasútállomás úgy félúton lehet, de addig legalább ötvenszer leestem a kerékpárról, hol az akácbokrok közé, hol a kocsiút homokjába. Az állomáson rendbe szedem magamat, és kellő pihenés után folytatom az utamat. Mind több sikerrel, úgyhogy az utolsó kilométeren már egyszer sem esek le. Mikor már úgy gondolom, hogy közel lehet a szakasz, újra összeszedem magamat és büszkén, katonásan beérkezem, mint egy valódi kerékpáros.

Pásztón éjjelezünk a Nagyvendéglőben. Hiába kelleti magát az egyébként is III. osztályú kasszírnő, igyekszem az ágyba, mert minden tagom fáj a szokatlan tornamutatványtól. Korán reggel folytatjuk utunkat Salgótarján felé, ezúttal már harcszerű körülmények között. Kisterenye előtt találkozunk az ellenséggel, és szabályos csatározás után 11 körül vége lesz a gyakorlatnak. Salgótarjánból egy idősebb százados a gyakorlatvezető, aki miután a gyakorlatot értékeli, és a tanulságokat levonja, meghívja az egész szakaszt Salgótarjánba ebédre. Feltett kérdéseimre a szakasz úgy dönt, hogy a meghívást köszönettel utasítsuk vissza, és ebéd nélkül menjünk haza.

Általános az öröm, de a legboldogabb Zalay Károly alezredes, aki nem győz betelni a személygépkocsi látványával. Állandóan azon töri a fejét, miféle dolga is lehetne, amit gépkocsival kell elintéznie. Nagyon kapóra jövünk neki, mert azzal a felkiáltással, hogy vizitelni elsőrendű kötelességünk, nemcsak a helybeli, hanem a vidéki úri famíliáknál is, körülhordoz gépkocsival olyan távoli helyekre is, akiknek a nevét se halljuk, azóta sem.

Tavaszra már az egész zászlóalj kerékpáros. Eltűntek az összes lovak és szekerek, állandóan gyarapodunk újabb fegyverekkel és járművekkel. A honvédségnél megjelennek az első páncélosok, az első hosszú csövű, légvédelmi ágyúk, majd megkezdődik a polgári- és vele együtt az első hadirepülés is. És ahogy később, évek múlva az ország gazdasági ereje is megnövekszik, úgy izmosodik csendesen

Katonák poharaznak a Honvéd laktanya udvarán, 1910-es évek

Így megspórolunk legalább 25 km kerékpározást, amiből már eddig is volt éppen elég, és legalább kényelmesen alhatunk saját ágyunkban. Így is lett. Hatvanig vígan kerékpározunk, mert lejt az út lefele, Hatvantól pedig már kellemes, hűs alkonyatban nyomjuk a pedált. Így lett belőlem kerékpáros, mégpedig az első kerékpáros tiszt, aki ebben a fegyvernemben harcgyakorlatot hajtott végre.

Október vége felé egymás után érkeznek a kerékpárszállítmányok, sőt a zászlóaljparancsnok részére érkezik egy Fiat személygépkocsi, a három századparancsnoknak 1–1 oldalkocsis motorkerékpár, 3 tehergépkocsi és egy sebesültszállító gépkocsi is.

a honvédség is. Majd a magyar kormány kijelenti, hogy az ország katonai egyenjogúságának kérdése sem lehet vita tárgya, és a trianoni megkötöttséget csak formálisnak tekinti. Na, de ez még messzebb van!

Pillanatnyilag még a zsoldos rendszerben élünk. A zászlóalj teljes létszáma nem éri el a 300 főt sem, de ezek 80–90%-a tiszt és altiszt. Alig akad rendfokozat nélküli honvéd. Ilyen formán nem sok oktatnivaló akad. A délelőtti katonáskodás után már rendszerint szabadok vagyunk. Ismerkedünk a várossal és a város társadalmával."

Közreadja: Dr. Zitás István

Folytatjuk...

Jászkapitányok és nagykunkapitányok tiszteletadása a lengyelországi Przemyślben

Magyarország és Lengyelország kormánya közös akarattal 2016-ban, a magyar-lengyel barátság évében egy emlékművet állíttatott fel Przemyślben, az I. világháború közös hadseregében együtt harcoló katonák emlékére. Az emlékmű elkészítésére két neves művészt kértek fel: Győrfi Sándor Munkácsy-díjas, karcagi és Piotr Zbrożek lengyel szobrászművészt. A magyar huszár és a lengyel ulánus bronzszobrát, lovaikkal együtt az egykori tiszti kaszinó épülete előtt állították fel, s ünnepélyes átadásukra szeptember 10-én került sor.

Przemyśl, a Bieszczady hegység kapuja Lengyelországban, a Kárpátaljai vajdaságban, az egykori Galíciában, a San folyó partján. A lengyel-ukrán határ mellett fekvő város rendkívül fontos szerepet töltött be az I. világháborúban. Nehéz harcok folytak a városért, s erődrendszerének védelméért, amelyben nagyon sok magyar katona vett részt, s közülük sokan életüket is vesztették. Przemyśl védői között harcolt többek között Gyóni Géza költő, dr. Fekete Lajos turkológus, és Csuka József jászszentandrási honvéd is, aki a limanowai katonai temetőben pihen társaival együtt.

Gubicz András emeritus jászkapitány kezdeményezésére és Gubiczné dr. Csejtei Erzsébet jászkapitányné asszony szervezésében szeptember 9-én indult útnak a 25 fős csoport: Gubicz András, Bolla János, Vass Lajos, Ézsiás István, Talált József emeritus jászkapitányok és feleségeik, Illéssy Ádám és Smuta Zsolt emeritus nagykunkapitányok és feleségeik, Borbás Ferenc jászkun főkapitány és felesége, dr. Dobos László, a Jászok Egyesülete ügyvivője és leánya, Hortiné dr. Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója és férje, Berényi Vince, a Jász Múzeum Baráti Körének tagja és felesége, valamint Farkas Róbert idegenvezető, és a két jászapáti sofőr, Berki Csaba és Nagy László.

A csoport a kora esti órákban érkezett meg a történelmi városba, ahol az elszállásolás és a közös vacsora után még városnézésre indultak. Másnap délelőtt a jász és kun ünnepi viseletbe öltözött csoport tagjai az Osztrák-Magyar Monarchia temetőjébe indultak, ahol részt vettek az I. világháborús katonák közös síremlékének koszorúzási ünnepségén. Magyarország képviseletében Kövér László, az Országgyűlés elnöke, dr. Kedves Gyula, az Országgyűlés Múzeumának igazgatója, dr. Kovács Vilmos ezredes, parancsnok, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója, és dr. Bíró László tábori püspök, katonai ordinárius, valamint a jászok és a nagykunok delegációja amelyen ünnepélyesen átadták a két szobrászművész által készített I. világháborús szobrokat. Az ünnepségen beszédet mondott Kövér László, a Magyar Országgyűlés elnöke, dr. Kovács Vilmos ezredes, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum főigazgatója. Az átadási ceremóniát látványos kulturális műsor követte a város főterén felállított színpadon.

Győrfi Sándor szobrászművész, emeritus nagykunkapitány nagy meglepetéssel fogadta a jászok és a nagykunok küldöttségét, és őszintén örült kapitánytársai baráti „ajándékának."

Piotr Zbrożek és Győrfi Sándor szobrászművészek alkotása Przemyślben

rótta le tiszteletét a hős katonák emlékműve előtt. Koszorút helyezett még el Magyarország varsói nagykövete, a Lengyel-Magyar Baráti Társaság elnöke, Przemyśl főpolgármestere, a szomszédos Ukrán Vajdaság vajdaasszonya. A koszorúzási szertartás a város másik részén álló I. világháborús emlékműnél folytatódott, amelyen már mintegy kétszáz magyar zarándok is részt vett.

Ezután az emlékezők a város katedrálisába mentek az ünnepi szentmisére, amelyet a lengyel püspök, és dr. Bíró László tábori püspök, katonai ordinárius közösen celebrált. Délután került sor arra a megemlékezésre,

A következő napon a csoport a várost körülvevő katonai erődrendszer látogatására indult. A Przemyśl erőd egyike Európa három legnagyobb erődjének, Antwerpen és Verdun után. Építése a krími háború idején (1853–1886-ban) kezdődött meg, amikor megromlott a viszony Oroszország és az Osztrák-Magyar Monarchia között. Az építése csak 1873-ban fejeződött be.

Az erődrendszert 1968-ban nemzetközileg is védett katonai emlékhellyé nyilvánították.

A csoport a hatalmas erődrendszerből csak az I. és a XV. erődöt kereste fel, s mindkettőben elhelyezték az emlékezés és a tisztelet nemzetiszínű szalagjait. Ezt követően a csapat Łańcut felé vette az irányt, ahol megtekintették a Potocki család gyönyörű barokk kastélyát, és a parkjában lévő Kocsi Múzeumot. Az estét már Krakkóban töltötték, rövid városnézéssel egybekötve. Másnap azonban már „hazafelé állt a kocsi rúdja." Útközben még megálltak a limanowai katonai temetőnél, ahol méltó tiszteletadással helyezték el az emlékezet koszorúit az ott nyugvó katonák síremlékein. A kapitányok jövőre újabb katonai emlékhely felkeresését tervezik.

Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató

Bolla János jászkapitány a bronzló nyergében
Fotó: B. E.

Csuka József jászszentandrási honvéd síremléke a limanowai katonai temetőben · Fotó: B. E.

Koszorúzásra várva az Osztrák-Magyar Monarchia katonai temetője előtt ***Fotó: Berényi Vince***

Csoportkép a bazilika előtt ***Fotó: L. F.***

A jász delegáció tagjai Győrfi Sándor szobrászművésszel az egykori tiszti kaszinó előtt ***Fotó: Berényi Vince***

Klinkó László története 1956-ból

Hazánk egyik legnagyobb, világra szóló történelmi eseménye hatvan évvel ezelőtt 1956 őszén történt. Az elhallgatások évtizedei múltával az igazság is fényre került. 1956 forradalma a magyarok nagy küzdelme volt egy jobb, emberségesebb, élhetőbb világért. Ezért nagyon sokan csatlakoztak a szabadság reményében. Fiatalok, akik a történelem kerekét akarták megpörgetni. Ilyenek Jászberényben is éltek, s tették, amit lehetett. November 4-e után sokan – kétszázezren – hagyták el hazájukat. Közöttük volt több jászberényi fiatalember is, akik bár más országban élték le életüket, szívükben sosem feledték hazájukat, szülővárosukat, gyermekkoruk helyszíneit, egykori barátaikat. Közöttük van Klinkó László is, aki az USA-ban talált új hazára.

Klinkó László 1939 decemberében született Jászberényben. Édesapja pékmester volt, a II. világháborúban katonaként szolgált. Miután a háborúnak vége lett a család újra együtt lehetett, s egy öccse is született. A mai Dózsa György út 32. szám alatt laktak, ahol szülei pékséget üzemeltettek, annak tulajdonosai voltak.

Klinkó László – saját bevallása szerint – nagyon rossz gyerek volt, szeretett verekedni, rendetlenkedni. Szülei „pedagógiai megfontolásból" már hatéves kora előtt pár hónappal beadták az iskolába, hátha így hamarabb megkomolyodik. Ez csak évek múltán hozott eredményt, mert a 8. osztály végén már jó eredményei voltak. Ám továbbtanulási szándékát nem támogatta a korabeli iskolavezetés, mert ez állt a bizonyítványában: „*A szülők múltban tanúsított politikai magatartása miatt továbbtanulásra nem javasolt.*"

Visszaemlékezésében ezt írta:

„*Atyám soha nem politizált, illetve soha nem volt egyik pártnak sem tagja. Anyám az MNDSZ (Magyar Nők demokratikus Szövetsége) tagja volt. Ez a megjegyzés egyértelműen azt jelentette, hogy nekem el kellett mennem Jászberényből, és nagy szerencsével (ismeretséggel) bejutottam az akkor Újpesten lévő Bőripari Szakiskolába, hogy szakmát tanuljak. Ugyanakkor beiratkoztam az újpesti Könyves Kálmán Gimnáziumba, az esti tagozatra is.*"

1956. október 23-at idézve mondta el a következőket: „*Az újpesti iskola, a kollégium diákjaival egyszer csak azt vettük észre, hogy a tanárok eltűntek. Nagy volt a nyüzsgés, ment a találgatás, aztán jöttek a hírek. Mi meg felkapaszkodtunk az 55-ös villamosra. Fürtökben lógtak az utasok, végig a Váci úton a Dózsa György útig, mert a villamosvezető tovább nem volt hajlandó menni, a „veszély" miatt. A többiek megindultak a Dózsa György úton a Hősök tere felé. Nagy tömeg verődött már össze, sok fiatal is sodródott velünk, és hamarosan a Sztálin szoborhoz jutottunk.*"

Klinkó László

Klinkó László úgy fogalmazott: „*Akkor esett le a tantusz, hogy miről is van szó. Hihetetlen lelkiállapotba kerültünk. Itt, most valami nagy dolog történik, s mi annak részesei lettünk! Az első pillanattól az utolsóig ott voltam. A szobrot a felnőttek nem tudták lehúzni, csak többszöri próbálkozással. Először lovaskocsival próbálták, majd Csepel teherautóval, amikor vagy elszakadt, vagy csak eloldozódott a drótkötél. Nem volt egyszerű a művelet, a dupla acélkötél is kevés volt. Aztán valahonnan odahurcolták a hegesztő-vágó alkalmatosságot, s a csizmájánál elvágták a szobrot. Utána megint húzták ismét megduplázott kötelekkel, s akkor dőlt le. Azt szóval nem is lehet leírni micsoda öröm, micsoda lelkesedés volt akkor a tömegben, s bennünk. Aztán teherautók mögé kötötték a ledöntött szobrot, és a belváros felé húzták. Mi meg a tömeggel mentünk a teherkocsik után.*"

Egy érdekes találkozás is történt e napokban. Klinkó László összefutott egy jeles jászberényivel, Csík Tiborral, aki az 1948-as olimpia aranyérmes ökölvívója – Jászberény díszpolgára – volt. Klinkó László korábban, még Jászberényben járt hozzá ökölvívó edzésre, szerették és tisztelték a kiváló sportembert.

„*Még Újpesten a piac és a Városháza mellett történt ez, ott találkoztunk Csík Tiborral. Elkötelezett forradalmárként volt jelen, igen komoly felszereléssel. Volt nála davaj-gitár, pisztoly, kézigránát is, és igen paprikásan arról beszélt, hogy az oroszokat mind legyilkoljuk!*"

Az olimpikon története pedig jól tudjuk, úgy folytatódott az 1956-os események után, hogy ő is elmenekült, Ausztráliában, Sidneyben telepedett le, majd ott halt meg.

A fővárosi zűrzavarban nem maradt sokáig Klinkó László, hazatért családjához. Ehhez az is hozzájárult, hogy az Újpesti Bőrgyár (egykor Mauthner Bőrgyár) is sztrájkot hirdetett, azaz nem lehetett a tanulóknak sem bemenni. Az emlékidézés során azt mondta, hogy október 29-én, vagy 30-án jött haza Jászberénybe. Itt is történtek azonban izgalmas dolgok, s ő is ment a többiekkel. Az események főbb helyszínei a főtér, a városháza és a bíróság épülete, azok tágas, több utcára is nyíló udvarai voltak.

Járomi József – 1956-ban a városi könyvtár vezetője – 1995-ben megjelent Vihar a városban című történelmi összefoglalójából tudjuk, hogy Jászberényben is megalakultak a forradalom szervezetei, az irányítást átvették a forradalmárok. Járomi József lett a Forradalmi Ifjúsági Szervezet (FISZ) titkára, melynek mintegy 200 fiatal volt tagja. Klinkó László – és sok kortársa, régi barátja, iskolatársa, ismerőse – is közöttük volt. A fiatalok dolga kevés volt, mert csak november 2-án alakult meg ez a szervezet, és november 3-án a forradalom vezetői – látva az egyre mélyülő zűrzavart – már haza is küldték őket. Így aztán voltak sokan, akik kérés és parancs nélkül is a

forradalom mellett maradtak, sőt többeknek fegyverük is volt, mert azokat nem adták le.

Klinkó László ezt mesélte el: *„A bíróság vagy inkább már a börtön udvarán volt feladatunk. A felnőttek fegyvereket hoztak oda nagy ládákban, azokat kellett megtisztítani a vastag zsírtól, a kenőanyagtól. Mi nekiláttunk, s igyekeztünk megcsinálni, de nem volt egyszerű a dolog. Hamarosan jöttek is a megtisztított fegyverekért, és elvitték. Persze mi nem tudtuk, hogy kik és hová. Sajnos a forradalmárok, a felnőttek nevei nem maradtak meg az emlékeimben. Járomi Józsefre sem emlékszem, de a könyve megvan nekem, így az emlékek idézése azért könnyebb."*

„Más alkalommal elküldtek bennünket, fiatalokat – persze csak néhányunkat – a Bercsényi útra. Ott volt a sörgyár, ahonnan üvegeket kértünk. Azért, hogy benzint töltsünk beléjük, s Molotov-koktélokkal védekezzünk, ha szükséges. A sörgyárnál dolgozott édesapám jó barátja, Tóth Sanyi bácsi. Teherautó sofőr volt a foglalkozása, ott lakott a szomszédos házban a Bercsényi úton. Ő precíz ember volt, átvételi elismervényt íratott alá velem, mert neki el kellett az üvegekkel számolni. Emlékeim szerint több száz üveget vittünk el tőle, s a bíróság/börtön udvarán töltögettük meg benzinnel, és kanócot is raktunk bele."

„Volt, amikor a főtéren járőröztünk. A Csiri-kocsmához, de azon túl is elsétáltunk, a nyomda előtt is álldogáltunk. Az én emlékeimben máig él egy tank látványa. Egy orosz tank jött a laktanyájuk (a Jászteleki út) felől a főtérre, és szép lassan elment egészen a városháza sarkáig. (Ott volt a földszinten a könyvtári rész, ahol Járomi József és a fiatalok is gyakran megfordultak).

Aztán lassan keresztbe fordult az úton, majd egy kis idő után elfordult, s visszament a Jászteleki út felé." (Ez valószínűleg november 3-án történhetett. Ekkor még a „régi", a helyiekkel korrekt viszonyban lévő szovjet egységek mozogtak a városban! A jelentős, új orosz haderő november 4-én hajnalban érkezett Magyarországra. A szerk.)

Klinkó Lászlónak november 4-ről is vannak emlékei, mert ő fiatal társaival akkor is a főtéren, annak közelében tartózkodott, járt, vagy bujkált az épületekben, az udvarok között.

„Emlékeim szerint november 4-én délután is jött egy tank a szovjet laktanya felől. A Dózsa György út felől kanyarodott a főtérre, majd megállt kb. a nyomda épülete előtti részen. Sőt, ekkor a főtér másik oldalán, a köves út mentén, az árokban is voltak orosz katonák. Ezek nagyjából a mai OTP-székház helyén volt épület előtt feküdtek felfegyverkezve az árokban. Emlékeim szerint a tankról – vagy valahonnan – felhívás hangzott el, hogy a templom tornyából jöjjön le, aki ott tartózkodik. Majd nem sokkal ezután a tankból lőttek egyet, s a tornyot eltalálta. Kigyulladt és órákig égett. A főtéren tűzharc, lövöldözés alakult ki az orosz katonák és a forradalmárok között. Nekem sikerült hazajutnom."

AZ ELSŐ HŐSI HALOTT – AZ OROSZOK LŐTTEK ELŐSZÖR

November 4-én az egyik, s minden bizonnyal az első hősi halott egy 13 éves fiú volt. Sztárek Csaba (1943) jó ismerőse, haverja volt Klinkó Lászlónak. Ő is ott volt a FISZ-ben, az előző napokban is részt vett a fiatalok munkájában. Özvegy édesanyjával nehéz körülmények között éltek, így az élelmes, ügyes fiú abból csinált pénzt, amiből lehetett. Seftelt az itt állomásozó oroszokkal – ahogy más jászberényiek is – azzal, amivel lehetett. Csaba jól beszélt oroszul, az oroszok is – akik korábban a magyar forradalmi vezetőkkel megegyeztek, hogy nem támadnak egymásra – ismerték a gyereket.

November 4-én, vasárnap délután – amikor már kissé szürkület volt – ott volt a főtéren. Nagy valószínűséggel észrevette, hogy az árokban ott van néhány orosz katona, s oda akart szaladni hozzájuk. Kiáltások hangzottak el: Sztoj! Sztoj! – de ő integetve csak szaladt tovább feléjük – idézte az eseményt a szemtanú.

Az orosz katonák – akik aznap érkeztek, s nem tudtak semmit a korábbi megállapodásról –, lesorozták a fegyvertelen gyereket. Sztárek Csaba összeesett, több lövés is eltalálta. Csípőjét, hasát, jobb lábát érte a lövéssorozat. Órákon át vérzett, keservesen jajgatott, segítségért kiabált, de nem mert senki odamenni hozzá, hogy segítsen rajta – idézte emlékeit Klinkó László. Hajnalban Szelényi István (motorkerékpár szerelő) ment oda a szerencsétlen fiúhoz, amikor már nem volt lövöldözés, de akkor Sztárek Csaba már nem élt. A fiú holttestét bevitték a rendőrség (egykori Bathó-palota) főtéri épületébe. Anyja reggel (november 5-én) itt találta meg.

Tehát így kezdődött Jászberényben a főtéri lövöldözés a szovjetek és a magyar forradalmárok között. Egy fegyvertelen gyereket lőttek le az oroszok! Sztárek Csaba volt az első áldozat, az oroszok nyitottak tüzet elsőként. (Járomi József: Vihar a városban c. könyvében, a 139. oldalon olvasható Trabanovszky őrnagy (a beérkezett orosz egységek parancsnoka) állítása, miszerint: egy 14 éves fiatal géppisztolyából 2 tár lövedéket lőtt ki a mi katonáinkra" – ezek szerint nem valós!)

Közben – 16,30 körüli időpontban – a templomtornyot is lelőtték, mert azt gondolták, hogy ott is van valaki, és fegyverrel van felszerelkezve. Mindennek eredménye: hat jászberényi személy és két szovjet katona halott, valamint 18 magyar és hat orosz sebesült is volt.

Az emlékidézés során Klinkó László elmondta, hogy szegény Sztárek Csabát sokszor elsiratta 1956 óta. *„Valahogy hozzám nőtt, miután – pár évvel korábban – kihúztam a jég alól a Zagyvából, a Kőhíd közelében (a Csák kőfaragó házánál). Betört alatta a jég (tutajozott) és pánikba esett. Hazavittem hozzánk a pékségbe, ott a kemence mellett a melegben szárítkoztunk. Atyám meg jól lepofozott, amiért vizesen jöttem haza. Csaba anyukája halálra rémülten jött hozzánk érte, mikor megtudta, hogy mi történt."*

A MENEKÜLÉS TÖRTÉNETE

A forradalmi események után csendes napok jöttek, de félelem ült a lelkeken Jászberényben is. Klinkó László története jelentős fordulatot vett: *„December elseje volt, amikor Atyámnak hozta valaki a hírt, hogy engem keresnek. Tudtam, jobb lesz, ha nem várom meg a „vendéget". „Elkötöttem" a 125 cm^3-s IZS motort, amelyet Atyám pár nappal korábban vett egy orosz tiszttől, és elrobogtam Krasnyánszki Vendel barátomhoz. Vendus Krasnyánszki bőrös fia volt, akinek tímár műhelye ott volt a Zagyva parton, közel Surákék Varga utcai bőrgyárához. Jogosítványom volt, de rendszám a motoron nem.*

(folytatás a 12. oldalon)

(folytatás a 11. oldalról)

Csak annyit mondtam a barátomnak: Nekem el kell menni Amerikába. Jössz velem? S így elindultunk ketten.

Aszódnál meszeltek le bennünket, majd amikor kiderült, hogy nincsenek papírjaink hamar elvették a motort, minket meg bevittek a rendőrségre, és bezártak egy szobába. Ott hamar „feltaláltuk magunkat", egy székkel bevágtuk az ablakot, és kimásztunk. Az állomás felé indultunk, de nem mentünk be, hanem megvártuk a vonatot, és felkapaszkodtunk rá. Később, már délután, Budapesten felszálltunk egy vonatra,mely a határ felé ment. Ekkor még mindig december elseje volt, de már sötét este.

December 2-án értünk a határhoz, miután a vonatról leugráltunk. A sötét éjszakában szántáson keresztül nagy csoportban kerestük a fényeket, és rátaláltunk egy házra, ahol azt mondták, hogy nemsokára jön majd egy vezető, akinek valamit fizetni kell (ki mit tud). Ő majd elvisz minket az átkelőhöz. Így is lett. Sokáig caplattunk a jó fekete magyar szántósárban. Rövidesen elkezdődött a reflektorozás, meg a „Sztálin gyertyázás", volt lövöldözés is, de végre eljutottunk a kis csatornához, és láthattunk a túloldalán egy dombszerű emelkedőt. A vezető akkor már nem volt velünk, de korábban mondta, ha átjutunk a csatornán, már jó helyen vagyunk.

A csatorna vizén pille jég volt, de nem sokat gondolkodtunk, nekimentünk. Szerencsére hónaljig, ha ért a víz, és egy perc alatt a túloldalon voltunk, ahol már vártak ránk, egy traktoros gumis kocsival meg teli szalmával. Ő bevitt bennünket egy iskolába. Ez volt 1956. december 2-án kora hajnalban. Az iskolából egy táborba vittek bennünket, amely korábban még az orosz hadsereg laktanyája volt. Ott kaptunk szalmazsákokat, azon tudtunk pihenni. A cirill betűs írás még mindig ott volt a falakon, az oroszok nem sokkal korábban vonultak ki Ausztriából. Ezt mondták az ottaniak."

Évek teltek el, Klinkó László Chicagóba került, ott élte életét, s amikor tehette hazalátogatott Magyarországra, Jászberénybe.

E visszaemlékezés gerincét Klinkó László 2016 júliusában történt jászberényi látogatása során felvett interjú adta.

Kiss Erika újságíró

Előkerült a Jászkürt legrégebbi ábrázolása

Horváth Gergely, a szolnoki levéltár segédlevéltárosa kutatásai során, idén ősszel talált rá Jászkisér 1543-as pecsétjére. A település fennmaradt pecsétje egyben a Jászság egyik legrégebbi pecsétje is.

Ősiségén túl különlegessége, hogy rajta látható a Jászkürt ábrázolása is. Eddigi ismereteink szerint a jászberényi reformátusok 1642-ből származó pecsétjén jelent meg elsőként a jeles nemzeti ereklye.

stilizált módon, fém kürtként jelenik meg hurokkal átvetett szíjazattal.

A pecsét felirata: • **IASZ : KIS : ER HELY : PETSETE**

A szöveget mai írásmóddal így írnánk: Jászkisér helység pecsétje. A belső ívben pedig a bemutatott ábrák alatt az 1543-as évszám tűnik fel.

Az előkerült jászkiséri pecsét tehát majdnem száz évvel megelőzi az eddig ismert legkorábbi kürt ábrázolást, tehát jelenleg ez számít a legrégebbinek.

Jászkisér 1543-ból való pecsétje a Jászkürt legrégebbi ábrázolásával

A szolnoki levéltáros a jászkiséri mészárszék és kocsma bérbeadásáról készült 1791-es szerződésén találta meg a pecsétet először. Tehát az ősi pecsétnyomót még ekkor is használták, bár a település újabb pecsétnyomókat is készíttetett.

Jászkisér város ma is használt címerének elemei már ezen az 1543-as pecsétnyomón feltűnnek. A belső körben látható a kardot(!) tartó kar, a hold és a hatágú csillag, valamint a Jászkürt is. Érdekes módon a kar meglehetősen elnagyolt, de a csillag és a hold szépen kidolgozott. Utóbbinak a korai ábrázolásokhoz hasonlóan emberi arca van. A pecséten a Jászkürt más későbbi címerekhez hasonlóan Jászkisér korban következő címere szintén jóval későbbi, hiszen 1670-ből származik.

A kutatás jelenlegi állása szerint, a Jászkürt már ebben az időben is nemcsak Jászberény város szimbóluma volt, hanem az egész Jászságé is, ezért is kerülhetett bele a kiséri pecsétjébe.

Az irat pontos hivatkozási száma: Magyar Nemzeti Levéltár Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Levéltára IV-1. b. A Jászkun Kerület Nemesi Közgyűlésének iratai. Közigazgatási iratok. Fasciculus 9. 2101/1791.

Farkas Kristóf Vince
történész muzeológus

Oszét népmesék – 6. rész

A KANDÚR ÉS A LIBA

Réges-régen együtt éldegélt a kandúr és a liba. Olyan jó barátok voltak, hogy nem tudtak egymás nélkül élni. Amikor az egyikük valamilyen élelemre lelt, megvárta a másikat, hogy együtt fogyasszák el. A macska vadászott erdőn és mezőn, fogdosta az egereket és a patkányokat, nem evett belőlük a liba nélkül. A liba pedig halászott a folyócskában, és megvendégelte a kandúrt. Hosszú időt töltöttek el így, barátságban.

Egyszer vadászni mentek. Elromlott az idő, a sztyeppén a tó mellett hatalmas jégeső érte el őket. A liba beugrott a tóba, a víz alá rejtette a fejét, azonban a kandúrnak alaposan kijutott. Elállt az eső. A liba kimászott a partra, a macska meg szitkozódik rá:

– A jó barát nem tesz így – ő maga elrejtőzik, engem pedig cserben hagy!

– Nem úgy van ám az, kandúr – feleli a liba –, a víz alatt a vízi király bundáját kerestem neked, azonban nem akadtam rá, most pedig le nem hunyom a szemem, amíg rá nem találok.

– Jól van, – feleli a kandúr, – csak be ne csapj. Menj be a vízbe, keresd meg, én pedig lefekszem addig – mert igen elbánt velem a jégverés.

– A liba beúszott a tóba, befúrta a fejét a víz alá, le sem csukta a szemét, keresi a vízi király bundáját, de nem tud rálelni, bunda nélkül meg szégyen lenne jelentkezni.

A macska meg szüntelenül várja, alszik a meleg kályha mellett, és minél tovább várakozik, annál inkább szunyókálni támad kedve.

A liba nyaka pedig amíg a szemét a vízbe meresztette, meggémberedett a buzgóságtól – innen származik a mondás: «Meggémberedett a nyaka, mint a vízbe bámuló libáé».

Éljetek hát boldogan, mindaddig, amíg a kandúr meg nem kapja a vízi király bundáját.

A TEVE MEG A SZAMÁR

A teve és a szamár már nem tudtak dolgozni, a gazdájuk szélnek eresztette őket. Mentek, amerre a szemük látott. Találtak egy félreeső helyet, ahol legelészni kezdtek. A szamár hamarosan jóllakott és így szólt:

– Te, teve, dalolni szeretnék!

– Kérlek, ne tedd ezt! Még valaki ránk talál, és ismét kezdhetjük a robotolást.

Nem hallgatott a szamár a tevére, teli torokból rázendített: „Iá-iá-iá!"

Egy ember meghallotta az ordítozását, mind a kettőt befogta és dolgoztatta őket.

– Hát nem mondtam neked, semmirekellő, hogy ne ordibálj? – mondta a teve a szamárnak.

– Elátkozott az Isten, mert hibáztam!

Az ember felmálházta őket teherrel. A szamár elerőtlenedett az úton, a gazda még őt is felrakta a tevére. Egy hágóig jutottak, ahol megszólalt a teve:

– Szamár, táncra szottyant kedvem!

– Még mit nem, teve, hát nem féled az Istent! Nehogy táncolni merészelj most, mert leeshetek ebből a magasból, azután az ördög sem talál rám!

Ezúttal a teve nem hallgatott a szamárra, táncra perdült, a vén szamár meg úgy lerepült a szakadékba, hogy a nyoma sem maradt.

A MEDVE MEG A HANGYA

Vadászni ment a medve, valahol széttépett egy tehenet. Enni kezdte, s amikor jóllakott, ásott egy vermet, belerejtette a maradék húst. Hangyák másztak a verembe, szintén falatozni kezdtek.

Másnap visszatért a medve az elesőgéhez. A tehén bordái kívülre meredeztek, egy hangya mászott rajtuk. Meglátta a medve, és azt mondja neki:

– Mit művelsz te itt, hangyácska! A tehenet én ejtettem el, miért nyúlsz a máséhoz?

– A mi földünkbe ástad el, ami azt jelenti, nekünk is jár a zsákmányból.

– Jobb lenne, ha elmennél innen, nehogy szétharapjalak a fogammal a bordával együtt!

– Semmi hasznod nem lesz belőle, medve koma, bármilyen nagy is vagy. Mindenkinek megvan a maga ereje.

Bömbölt a medve, csattogtatta az agyarát, a hangya azonban beugrott a fű közé, eltűnt a szeme elől. Hívta a többi hangyát, akik rámásztak a medvére, és azonnal elkezdték harapdálni.

Forgolódott a mackó, a fához dörzsölte magát, vakaródzott a sziklán, véresre rongyolta a bundáját. Azután lerogyott, és így szólt:

– Jól kioktattatok most engem, hangyák. Nektek adom a tehenet, csak hagyjatok békén!

Az a hangya, amely vitázott vele, azt válaszolta neki:

– Hiába mondtam neked, hogy mindenkinek megvan a maga ereje. Te hatalmas növésű vagy és erős, de egyedül vagy. Aki egyedül van, az ereje is csak egyetlené, a sokaságé megtöbbszöröződik!

AZ ÖKÖR ÉS A SZAMÁR

Az ökör a meredélyen legelészett. A szamár, aki lejjebb állt, így szólt hozzá:

– Ügyelj rá, ökör, le ne pottyanj onnan!

– Miért, bajod lesz, ha leesem?

– Az égvilágon semmi, csak nekem kell majd elcipelnem téged.

A TUR* ÉS A SZARVAS

A magas sziklaszirt tetején állt egy öreg tur.

Valahol lent alatta a sötét erdőben egy nemes szarvas legelészett. Meglátta a turt, és magához szólította. A tur ugrándozva igyekezett lefelé.

– Szép jó napot kívánok neked, szarvas!

– Neked is, hegyi fivérem – válaszolta a szarvas. – Nem irigyeled az életemet? Nézd csak! – nem kell jeget nyalnom, mint neked, hanem vizet iszom a tiszta forrásból. Nem alszom, mint te, a kemény köveken – alattam puha avar terül el... Durva hegyi mohát eszel, én pedig – édes üde füvet és a fák levelét... Én gyönyörű zöld réteken hancúrozom, te pedig a hideg gleccserek és az élettelen sziklák között töltöd a napjaidat. Miféle élet a tiéd, tur?

Szeretett volna még valamit mondani, de hirtelen a távolból lövések hangja és kutyaugatás hallatszott. A büszke szarvas a hátára bocsátotta a szarvait, és a félelemtől reszketve eltűnt a sűrűben, sőt még a rokonától sem búcsúzott el.

Az idős tur elment a maga sziklaszirtjére, s azt gondolta magában: „Nekem jobban tetszik a szűkös, de szabad élet, mint jóllakottan, de félelemben élni."

** tur = kaukázusi hegyi vadkecske*

Fordította: Kovács J. Béla

Látogatóban a jászok rokonainál

Da bon horz næ cytdžyn vazdžytæ!
Üdvözöljük kedves vendégeinket!

A 19. század második feléig senkinek sem volt tudomása arról, hogy a Magyarországon élő jászoknak a messzi Kaukázusban közeli rokonai élnek. Lamanszkij V. J. pétervári professzor volt az első, aki 1899-ben azt állította, hogy a magyarországi jászok alán eredetűek, s a jász szó nem egyéb, mint az alánok jól ismert orosz, illetőleg szláv neve: *ясы* 'jászok', amely az alánok régi nevéből, az as-ból származik.

A jászok közvetlen rokonai pedig a Kaukázusban élő alán jászok, vagyis oszétok.

A 20. század elején Melich János és Gombocz Zoltán nyelvész, valamint Németh Gyula nyelvész, turkológus professzorok kutatásai nyitottak utat a jász-oszét rokoni kapcsolatok alaposabb megismeréséhez.

1957-ben újabb, nem várt fordulatot vett a jász-oszét rokonság kérdésének problematikája. Fekete Nagy Antal, az Országos Levéltér tudományos munkatársa a Batthyány család iratai között egy 1422-ből származó birtokperlési oklevél hátoldalán különleges írásra bukkant, amelyet sokáig nem tudtak megfejteni.

A titok megoldása Németh Gyula professzor nevéhez fűződik, aki megállapította, hogy az írás a jászok egykori, *indoiráni eredetű nyelvének* emlékét őrzi. A szójegyzék 40 jász szót tartalmaz: köszönési formulát, ételital neveket, és olyan állatok nevét, amelyeknek a húsa ehető. Az írást a latin és az oszét nyelv segítségével sikerült megfejteni, amely mind a mai napig egyetlen fellelt dokumentuma a magyarországi jászok régi nyelvének. A jászok egykori nyelve azonban ma is tovább él a kaukázusi jászoknál, más néven oszéteknél, hiszen a jász nyelv igen közel áll az oszéthoz, mivel két nem nagy eltéréseket mutató nyelvjárásról van szó.

A magyarországi jászok nyelve az archaikusabb *digori nyelvjárást* őrizte meg, míg a kaukázusi jászok (oszétek) a kicsit korszerűbb *ironi nyelvjárást* beszélik mind a mai napig.

A jász-oszét kutatás az 1970-es években a neves oszét nyelvész, Abajev munkásságával indult újra, majd az 1980-as években V.A. Kuznyecov régész és B.A. Kalojev etnográfus professzorok kutatásával folytatódott, akik több alkalommal is jártak a Jászságban. A két nép közötti kapcsolat ekkor még egyértelműen csak szakmai volt, amelyhez a Jász Múzeum és igazgatója, Tóth János nyújtott hathatós segítséget.

Az 1980-as évek második felében Szabó László, a Jászság egyik jeles kutatója, testvérével Szabó Istvánnal együtt látogatott el Oszétiába, s útjukról több tanulmányban is beszámoltak. Hosszú szünet után, 2007-ben egy oszét forgatócsoport érkezett a Jászságba: Temina Tuajeva filmrendezőnő, Ruslan Bzarov történész és Albert Bzarov operatőr. Az általuk készített dokumentumfilmet később egész Oszétiában levetítették, amely következtében széles körben ismertté vált jász-oszét rokonság, s egyben megnyitotta az utat a kulturális és baráti kapcsolatok kialakításához.

2009-ben az Oszét Parlament meghívására utazott ki az első jász kulturális delegáció (Dobos László, a Jászok Egyesülete ügyvivője, Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója, Kovács Béla, a Nart-eposz fordítója és Kovács András tolmács) Észak-Oszétia-Alánia Köztársaságba. Ez a látogatás jelentős mérföldkő volt a kulturális kapcsolatok kiépítésében és megszilárdításában.

Ezt követően több – jász önkormányzati, tudományos és művész – delegáció tett látogatást oszét rokonainknál, de Oszétiából is több kisebb-nagyobb létszámú csoport érkezett a magyarországi jászokhoz. Két alkalommal vett részt oszét delegáció a Jász Világtalálkozón is.

A közös gyökerekkel rendelkező, egymással rokon oszét és jász nép oly hosszú idő után végre ismét egymásra talált!

Ez év nyarán, július 31-től augusztus 8-ig az Oszét Nemzetiségi Minisztérium meghívására 13 fős jász kulturális delegáció utazott Vlagyikavkázba, hogy részt vegyen az **Alánok nyomában – Etnoláger – 2016** elnevezésű nemzetközi programban. A csoport tagjai voltak: Szatmári Antalné, Jászberény Város alpolgármestere, Hortiné Bathó Edit, a Jász Múzeum igazgatója (Jászberény), Selmeczi László régész, Tóth Pál Péter szociológus, Kovács Béla műfordító (Budapest), Szűcsné Urbán Mária, a Viganó Alapfokú Művészeti Iskola igazgatója, Sisa Balázs ötvösművész (Jászberény), Borbásné Budai Valéria népiruhakészítő (Jászapáti), Farkas Kristóf Vince, a Jász Múzeum történész muzeológusa (Jászfényszaru), Kovács Zoltán kosárfonó népi iparművész, Kovácsné Lajos Krisztina, a Népművészet Ifjú mestere (Jászárokszállás), Jancsik Balázs régész egyetemi hallgató, Erdő Éva tolmács (Jászberény).

A programban közel 50 fő vett részt: a magyarországi jászokon kívül a Törökországban (Isztambulban) és a Szíriában élő oszétek, valamint a helyi (Észak- és Dél-Oszétiában élő) oszétek. A magyarországi jászok ősei majd 800 évvel ezelőtt, a mongol-tatárok miatt kényszerültek elhagyni korábbi hazájukat, a törökországi oszétek viszont csak 150 évvel ezelőtt indultak el a jobb megélhetés reményében új hazát keresni. Ez a magyarázata annak, hogy az Isztambulban élő oszét diaszpóra idősebb generációi közül néhányan még beszélik az ősi nyelvet, az újabb generációk azonban már ott sem.

A rendezők célja az volt, hogy a program résztvevői minél alaposabban megismerjék az oszét kultúra egyes területeit, nemcsak elméletben, de olykor gyakorlatban is.

Az Etnoláger résztvevői a megérkezést követően sajtókonferencián vettek részt a Vlagyikavkáz Szállóban, ahol több televíziós csatorna (így a Moszkva I-es is) riportot készített velük. Az este folyamán a csoport szabadtéri táncházban (Hazt) vett részt Vlagyikavkáz főterén, ahol eredeti alán táncokat tanítottak a jelenlévők nagy örömére.

Másnap fogadta a csoport tagjait Vjacseszláv Zelimhanovics Bitarov Észak-Oszétia Alánia köztársasági elnöke, aki díszes oklevéllel ismerte

el néhány személy oszét-jász kapcsolatok érdekében végzett munkáját. A jász delegációból elismerő oklevelet kapott Selmeczi László a jász régészeti kutatásaiért, Kovács Béla a Nart-eposz és az oszét népmesék magyarra fordításáért, valamint Hortiné Bathó Edit, a jász-oszét kapcsolatok több évtizedes ápolásáért.

Délután a Koszta Hetagurov Észak-Oszét Állami Egyetemre látogattak el, ahol Ruszlán Bzarov történész professzor vezetésével megnézték az Egyetem Régészeti Múzeumát, és a Tuganov Galériát, majd a napot kerekasztal beszélgetés zárta, amelyen a helyi intézmények, művészeti csoportok vezetői, és képzőművészek vettek részt. Itt került sor Kovács Béla két könyvének (A nap gyermekei – Jászalán hősmondák, és az Oszét népmesék) bemutatására is.

A következő napon a Kurtatyinszki völgybe tettek kirándulást. Verőfényes napsütés mellett gyönyörűséges tájakon vezetett útjuk: megnézték a 14. századi sziklaerődöt, a régi romvárost, Dzaurikaut, meglátogattak egy férfi kolostort, majd a Bocce Vendéglőben került sor a hagyományos oszét ünnepi ebédre, amelyen Borisz Haritonovics Albegov Vlagyikavkáz polgármestere elismerő oklevelet adott át Jászberény alpolgármester asszonyának, Szatmári Antalnénak az oszét-jász kapcsolatok kiépítésében való közreműködéséért, és ugyanilyen köszönő oklevelet küldött Szabó Tamás polgármester úrnak is.

Ezután a résztvevők megtekintették az Alan Táncegyüttes műsorát, majd két tánctanár vezetésével alán táncokat tanultak a résztvevők. Ekkorra már sajnos elkomorult az idő, és zuhogó esőben is rendíthetetlenül folytatták a tánctanulást, amelyet két óra múltával egy össztánccal fejeztek be.

A negyedik napon a digorok földjére látogatott el a csoport. A Kaukázus szépséges tájai, kanyargó hegyi útjai igazán lenyűgöző látványt nyújtottak az alföldi sík vidékhez szokott jászoknak. Útközben rövid időre megálltak egy kis hegyi faluban, Mohcseszkben, ahol Alekszejevics Gadajev idegenvezető beszélt az ott élő nép múltjáról és jelenéről. A falu legidősebb lakói még ma is csak oszétül beszélnek. A nap programja a 2900 méter magasan fekvő Baliat faluban zárult, ahol a közösen elköltött ünnepi ebéd után a pirog (lepény) sütésének fortélyait tanulhatták meg a csoport tagjai.

A Kaukázus hegycsúcsainak ölelésében fekvő falu magaslatán megszólaló alán népzene és népdal különlegesen szép élményt nyújtott a vendégeknek, csakúgy, mint Kovácsné Lajos Krisztina előadásában felcsendülő *Magyarország az én hazám* kezdetű szép magyar népdal.

Az oszét nép napjainkban megosztva, a Kaukázus hegység két oldalán lévő síkságon él. Így a következő napon a csoport a déli lejtő lábánál élő oszétokhoz látogatott el. Vadregényesen kanyargó utakon, az Ardon folyó völgyén át értek el a Dzuár nevű falu határához, ahol a település vezetői régi szokás szerint árpasörrel, sajtos lepénnyel, saslikkal és szíves szóval fogadták a messziről jött rokonokat.

Megérkezve Chinvalba, az elszállásolást követően a színházban rendezett koncertet tekintették meg, majd Anatolij Bibirov házelnök adott fogadást a kedves vendégek tiszteletére. A vendéglátók nagy örömmel vették át a jász delegáció ajándékait, amelyek közül az egyik legkedvesebb a Jászkürt másolata volt.

A kürtből való ivás szokása az oszéteknél is ismert, ezért a házelnök úr azonnal árpasört töltött a kürt öblébe, majd a jászokra és az oszétekre köszöntötte.

Másnap az Etnoláger résztvevői elhelyezték az emlékezés virágait a hősök emlékművénél és temetőjénél, majd az újonnan épült Nemzeti Múzeumba látogattak el, amely impozáns épületével, gazdag gyűjteményével, korszerű kiállításaival igencsak lenyűgözte őket.

Délután a helyi értelmiséggel találkoztak, amely során legfontosabb feladatként a kulturális és baráti kapcsolatok további kiszélesítését, ápolását jelölték meg. A közös ünnepi ebédet követően a csoport tagjai elbúcsúztak vendéglátóiktól, és visszaindultak Vlagyikavkázba.

A szakmai program utolsó napján keresték fel Liza Gabarati szalonját, ahol muzsikával, tánccal és pezsgővel fogadták a kedves vendégeket. A szalon munkája kitűnő példaként szolgál arra, hogyan lehet a régi alán díszítőmotívumokat napjaink ruháin megjeleníteni és alkalmazni. Hasonló törekvések figyelhetők meg a Jászságban is, ahol a hagyományos viselet újkori használata mellett, előszeretettel alkalmaznak hímzett, festett vagy applikációs jász motívumot a mindennapi és az ünnepi ruházatukon. Ennek a munkának az egyik jeles képviselője Borbásné Budai Valéria, aki tagja lévén a delegációnak, nagy érdeklődéssel tanulmányozta az oszét megoldásokat.

A szakmai program utolsó napján a csoport ellátogatott Beszlánba is. Elsőként azt az általános iskolát keresték fel, amelyet 2004. szeptember 1-jén a csecsen terroristák elfoglaltak, az ott lévő, éppen tanévnyitóra készülő tanárokat, gyerekeket és szülőket túszul ejtették. A három napig tartó kegyetlen fogságban 334 személy, köztük 186 kisgyermek halt meg.

A csoport tagjai megdöbbenve álltak az iskola szétlőtt falai között, és összeszorult szívvel helyezték el az emlékezés és az együttérzés virágait a tragédia színhelyén. Ezt követően útjuk az *Angyalok városába* vezetett, ahol az elrettentő esemény áldozatai együtt alusszák örök álmukat.

Este, a főváros határában lévő, egyik hangulatos tanyán, közös vacsorával zárult az Etnoláger – 2016 programja.

A jász delegáció programokban gazdag, rendkívül tartalmas hét napot töltött el oszét rokonainál. Bármerre mentek mindenhol megtapasztalhatták az oszétek kedvességét, barátságát, és azt, hogy a hegyi embertől a buszsofőrön át mindenki tudta, *az oszétek és a jászok egy vérből valók.*

Figyelmes vendéglátásukat mutatja az is, hogy Szoszlan Hadikov nemzetiségi miniszter, Borisz Albegov polgármester, Temina Tuajeva filmrendező, Ruszlán Bzarov történész, Azamat Hadikov nyugalmazott miniszter és Alla Gatikojeva, a Nemzetiségi Minisztérium munkatársa szinte minden programra elkísérte, és gardírozta a csoportot.

Iris

(A jász delegáció tagjai ezúton mondanak köszönetet Jászberény, Jászapáti és Jászárokszállás Városok Önkormányzatának, valamint a Jász Pharma Bt. (Jászkisér), és a Weger Hungária Kft. (Jászárokszállás) vezetőinek az oszét úthoz nyújtott anyagi támogatásukért.)

KÉPES RIPORT
A jász delegáció oszétiai látogatásáról

Az Alánok nyomában nemzetközi projekt résztvevői *Fotó: O. F.*

Selmeczi László, Hortiné Bathó Edit és Kovács Béla kezükben az Oszét elnök elismerő oklevelével · Fotó: O. Sz.

A jász delegáció az Oszét parlament előcsarnokában *Fotó: O. F.*

Szoszlán Hadikov miniszter köszöntőt mond az alánokra · Fotó: Bathó Edit

Vendégfogadás főtt marhahússal és árpasörrel *Fotó: Bathó Edit*

A Fiagdon folyó vadregényes völgye
Fotó: Bathó Edit

Szatmári Antalné alpolgármester asszony kezében a kitüntetéssel, Bathó Edit múzeumigazgató, Borisz Haritonovics polgármester és Szoszlán Hadikov miniszter társaságában
Fotó: O. Sz.

Kovácsné Lajos Krisztina népdalokat énekel a cinwali fogadáson
Fotó: Kovács Zoltán

Hagyományos oszét lakótorony
Fotó: Bathó Edit

Az Alan Táncegyüttes korsós tánca *Fotó: Bathó Edit*

Hagyományosan megterített oszét ünnepi asztal *Fotó: Kovács Zoltán*

A delegáció tagjai a Vlagyikavkáz Szálló előtt *Fotó: O. F.*

JÁSZ-KUN KÖZÉLETI ARCKÉPEK
Aki megtalálta a „lélekcsonkulás” elleni orvosságot...
Egy kivételes asszonyi sors igaz története: dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna megvalósított álmai

„Álmai mindenkinek lehetnek, de valóra váltani csak azok képesek, akiknek rettenetesen sok elszántsága, elkötelezettsége, önfegyelme és ereje van.”
(Jesse Owens amerikai olimpiai bajnok)

Volt olyan idő, nem is olyan régen, amikor még sokan születtek tanyán, ott élték le életük első, meghatározó szakaszát, s a tanyai létforma mindennapjainak nehézségeit, néha romantikáját egész életükben meghatározó emlékként őrzik – kitörölhetetlenül és élesen, mintha gránitba vésődtek volna be az ott szerzett élmények. Akadtak olyanok, akik el akarták ugyan felejteni a lehető legrövidebb idő alatt, mert az élet igazságtalanságának tartották, hogy a Sors nekik ezt a kezdetet szánta, de ez törés nélkül nem sikerülhetett. S voltak olyanok is, akiket éppen ez erősített meg, ennek a zordabb, de természetközelibb élménynek a hatására váltak olyan erőssé, mint a szirt szélén a viharokkal is dacoló, egyedül álló tölgyfák, vagy mint az ősanyák, akik egyszerre védtek hazát, otthont, férjet, gyermeket, hitet –, az életet.

Szülei nehéz sorsú emberek voltak, édesapja soha nem tanult meg írni és olvasni, de az állatokhoz, a földműves munkához nagyon értett, a tapasztalat és az igyekezet pótolta az iskolázottság hiányait. A béreseivel apaian bánó Horváth Miklós jászapáti tanyáján dolgozott kocsisként, akinek fiával együtt nőtt fel. Itt ismerkedett meg a későbbi feleségével, aki ugyanitt szolgált cselédként. A két fiatal összeházasodott, s ezzel új életforma is várt rájuk, kiköltöztek a munkaadóik tanyájára, ahol mindenféle munkát el kellett végezniük a tanya körül és a határban: a szántás, vetés, a betakarítás, az állatgondozás, s az egyéb, az évszakok változásaiból adódó más tanyai munkák töltötték ki napjaikat. Sem idő, sem igény nem volt a magasabb művelődésre, de a kétkezi munkával szerzett tapasztalat, és a tisztességgel, becsülettel végzett munka szigorú erkölcse erős tartást adott a szülőknek. A helyzetükkel elégedettek voltak, a kommenció, vagyis a járandóság biztos megélhetést nyújtott a kis családnak. Móricz Zsigmond akár a családfőről is mintázhatta volna A boldog ember című regényének hősét, aki szintúgy kereste és megtalálta a nehéz életben is az apró örömöket, a családi élet melegségét és felelősségét.

A pszichológia egyre gyakrabban emlegeti az emberi viselkedéssel kapcsolatban is az imprintig (bevésés) szót, azt az élet korai szakaszában kialakuló kapcsolatot személyekkel, környezettel, amik kiirthatatlan nyomokat hagynak az egyedekben, és életük végéig tartanak.

Dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna
Fotó: S. F. T.

Ilyen hatással volt Kocsis Juliannára, az elsőszülött gyermekre a végtelennek tűnő határ, a sok-sok állat, a tehén, a bivaly a juhnyáj, a ló, kiscsibe, kiskacsa, mindaz, ami őt körülvette ebben a nagyon fogékony időszakban, s leginkább a folyton megújuló, az érdeklődőnek ezer arcot mutató természet. De a tanyai léthez kötődnek az első riasztó emlékei is: a háború, az áthaladó front, a németek, majd az oroszok megjelenése, a fejük felett elhúzó repülők, a bombák zaja. Ma is élénken él emlékezetében, hogyan vágták hasra magukat, ha egy-egy repülőgép elhúzott a fejük felett. Szinte a zsigereiben érzi a félelmet, s ha nem tudná, hogy nem veszélyezteti semmi, még ma is majdnem elbújna, amikor meghallja a repülőzajt, mert olyan erős volt a gyerekkori ijedelem.

Amikor hatéves lett, s elérkezett az iskolakezdés, beköltöztek a „városba”, illetve a faluba. A megpróbáltatások sora, a nehéz korszak ekkor kezdődött az életében a tanyai viszonylagos jólét, az idillinek érzett nyugalom és a móriczi „boldog élet” után. Itt minden más volt, mert a világ is megváltozott körülöttük. A háborút közvetlenül követő évek életmódváltást követeltek a családtól. Mivel a korábbi munkaadótól a földet az új hatalom elvette, így megszűnt a biztos munkahely, és ezzel együtt a kiszámítható jövedelem. Az apa valami dacból és büszkeségből nem kért, és nem fogadott el a földosztáskor földet (őt ne szidják, hogy mások földjét vette el), ugyanakkor a józan esze és a tapasztalata is erre sarkallta, hiszen nem volt sem igás állata, sem gépe, sem elegendő készpénze, tudta, hogy megművelni sem tudná, bármennyi födje is lenne. A harácsolás pedig nem illett a személyiségéhez, a szegény ember tisztességéhez és öntudatához. A lakáshelyzetük megoldódott, megvettek egy félig elkészült ún. ONCsA-házat. (Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1940–1944 között a nagycsaládos falusi nincstelenek támogatására, a születések számának emelésére és gyermekvédelmi célokból alapított állami szociális szervezet volt. Kb. 12 ezer típusházat építettek az országban. Fő célja a támogatottak önálló létalapjának megteremtése volt, az hogy „a támogatásra szoruló néprétegek részére nemcsak átmeneti segítést, hanem állandó életlehetőséget, tisztes megélhetést” biztosítson.) A család szaporodott, öt testvérrel bővült, az apa pedig vidékre kényszerült dolgozni. Az újjáépítés adta munkák oldották meg viszonylagosan az anyagi gondjaikat, híd és útépítésen dolgozott a családfő, távol a családtól. Torokszorító, ma már elképzelhetetlen körülmények között éltek, folyóvíz, villanyáram nem volt a házban, csak sár mindenütt.

Ma azt mondanánk, halmozottan hátrányos helyzetből indult, és ekkor még semmi jele nem volt annak, hogy hová fog eljutni. Hangjában nyoma sincs az önsajnáltatásnak, a gyakorlott kutató realizmusával és egy nő érzékenységével említi az eseményeket.

És ezzel még nincs vége. Megdöbbentő és szinte hihetetlen, hogy a 20. században létezett ilyen helyzet: az általános iskolai tanulmányait 1945 őszén megkezdte, de a nyolcadik osztályig nem vagy csak nagyon hiányosan volt tankönyve. Nem volt pénzük, hogy megvegyék, ún. segélykönyvek sem voltak. Ha órán hangosan fel kellett olvasnia egy szöveget, ezt csak akkor tudta megtenni, ha a szomszédja kölcsönadta a tankönyvét... Mégis megtanult írni, olvasni! Mintha olvasmányélményeim elevenednének meg, pedig a valóság egy elszomorító és lélekbe markoló döbbenetével találkoztam annyi évtized után... Az erős akarat és a tudásvágy dolgozott a kis lelkében, nem maradt le társaitól. Amikor megismerte a betűket, minden írott szöveget elolvasott, az édesapjának is, másnak is. Ehhez kell a mottóban idézett rettenetesen sok elszántság, az elkötelezettség, az önfegyelem és erő. És Kocsis Juliannában, Julóban mindez megvolt. Meg a veleszületett (primer vagy intrinsic) motiváció, vagyis az a cselekvésre (tanulásra) késztető, belső, születésétől meglévő mozgató erő, ami minden személyiség tevékenységének energetikai alapja. Ez egy olyan nem csillapodó, örökös kíváncsiság, szinte kielégíthetetlen érdeklődés, ami folyton jelen van, és ami meghatározza az egyénnek azt az elvárását, hogy mit is szeretne a jövőben. Ha valakire igaz ez a megállapítás, akkor Kocsis Juliannára mindenképpen az. Meg kellett küzdenie a tanulásért, az iskolába járásért, a tervei, álmai megvalósításáért, és ehhez óriási belső erőt kapott, egyedül a testvérek közül...

Őt azonnal elbűvölte a tudás, minden érdekelte, nyitott szemmel és füllel járt, megjegyzett mindent, amit hallott, úgy szívta magába az ismereteket, mint a szivacs. Szeretett iskolába járni a nehézségek ellenére is, pedig többször volt veszélyben a hatodik osztály után a tanulmányai folytatása. Tanárai rábeszélésére végül eljutott a 8. osztály elvégzéséig, de délutánonként és a tanítási szünetekben felnőtt módon kellett dolgoznia: kapálni, markot szedni, főzni, takarítani, mosni, kisebb testvéreit ellátni (akkor sem mosógép, sem eldobható pelenka nem volt). Az általános iskola elvégzése után a tsz-be ment dolgozni, ahol igazi, pénzben kifejezhető fizetséget nem kaptak a munkájukért. A munkaegység ugyan kifejezte az elvégzett tevékenységet, de legtöbbször árut kaptak érte, és nem havonta, hanem az év végén. Ez is oka volt annak, hogy örömmel vállalta el a gimnázium akkori igazgatójánál 1954-ben a háztartási alkalmazotti (cselédi) munkát, mert a havi 250 Ft készpénz nagy segítség volt a családnak. Az igazgató is felfedezte a jó képességű, érdeklődő, erősen motivált kislány tehetségét, de az útja visszavezetett a tsz kertészetébe.

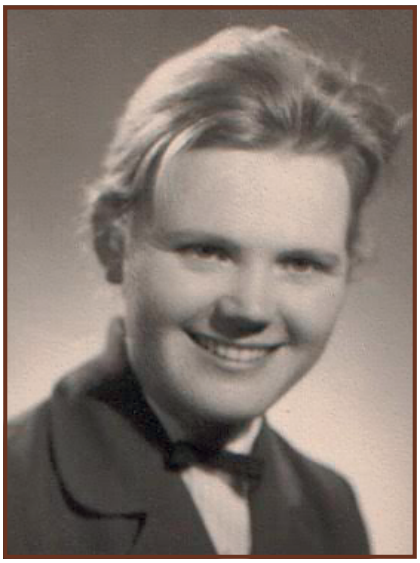

Kocsis Julianna érettségi tablóképe
Fotó: S. F. T.

Kocsis Julianna fiatalkori képe
Fotó: S. F. T.

Ma is sajnálja, hogy sem otthonról, sem a gimnáziumból nem hozhatott magával olyan általános műveltséget, mint ami másoknak megadatott. De mindig hitte, hogy *„…mert télre nyár következik, az éjszakára nappal virrad, vihar után fölragyog a nap." (Kempis Tamás 1380–1471).* Erre a napsütésre azonban még nagyon sokat kellett várnia.

Nagy és tanulságos iskolának tartotta a fizikai munkát és az idősebb dolgozók elbeszéléseit, élettörténeteit, tapasztalatait. Állítja, sok értékes emberrel találkozott a kertészetben, mindenkitől igyekezett tanulni, a szakmát is, és ha lehetett, foltozni az általános műveltség maga által is észlelt hiányosságait. Munka és közös étkezések közben alkalma volt hallgatni az idősek elbeszéléseit a két világháborúról, a régi hagyományokról, szokásokról, és Shakespeare-ről, akinek a műveiről egyik társa beszélt. Ekkor már volt ideje olvasni is, egyik munkatársa házi könyvtárának minden kötetét rövid idő alatt elolvasta. Válogatás nélkül: az akkor divatos szovjet „sikerregények" mellett a máig csodált Tolsztoj, Dosztojevszkij és Csehov műveit is. A világirodalom nagy klasszikusaival újabb világ nyílt ki előtte, más népek, más szokások, ugyanakkor olykor az övéhez hasonló életek, és megerősödött benne a hit: tanulnia kell. Tanulni mindenkitől és mindenből, mert az egyszerű parasztembernek is annyi tudománya van, ami bele se fér a könyvekbe... És ő tanult tehetsége és megvalósítandó álmai szerint – az Élet iskolájában. Mert a tehetséget elnyomni nem lehet, előbb, utóbb előtör, helyet követel magának. Már az ókori Rómában is tudták, hogy: *Crescit sub pondere palma!* vagyis teher alatt nő a pálma. Azt azonban nem hiszem, hogy ilyen nyomasztó terhekre valamikor is gondoltak azok a bizonyos rómaiak!

Fiatal létére megbízták a komoly feladatok, pl.: a munkaegység kiszámításával, leltározással, ez is jó iskola volt. Készségszinten sajátította el mindazokat az ismereteket az édesapjától az idősebbektől, amik a paraszti munkához szükségesek (kishold, nagyhold, kvadrát, lánc, hektár, vagy hogy lehet-e szántani már vagy sem), de még mindig hiányzott számára az iskola... És végre ez az idő is eljött. Kétéves szakiskolában tanulhatta a kertészetet Kecskeméten, állandó bentlakással. A negyven helyre kb. 300 diák jelentkezett, többen nappali érettségi után, az annyira irigyelt általános műveltséggel.

(folytatás a 20. oldalon)

(folytatás a 19. oldalról)

Nála viszont ott volt a tapasztalat, a gyakorlat, a nagyobb felelősségérzet. Kiváló szakmai képzést kaptak, s még valamit, ami azóta is személyisége részeként ott van mindennapjaiban, s ez a rend, a pontosság, a tervszerűség, a fegyelem és az önfegyelem, az odafigyelés a másikra, a felelősségérzet. Kimenőjük alig volt, egy évben kb. háromszor utazhattak haza, de kárpótlásul megnyílt előtte az iskolai könyvtár, s egyik tanulótársa segítségével a városi könyvtár is. Ekkor szerette meg a verseket, a legszebbeket kimásolta, sőt, meg is tanulta. Így lett közeli ismerőse Goethe, Herder, Wieland, Heine s szinte az egész német irodalom, aminek lesz majd szerepe később is az életében, bár ő ezt még ekkor nem tudta.

A Vándorfy János Honismereti Szakkör tagjaival ***Fotó: S. F. T.***

1956 is Kecskeméten érte, a bizonytalan helyzet miatt hazavágyott, két napig tartó gyaloglás után ért otthonába. Decemberben újra megindult a tanítás, végül az iskola elvégzése után Törökbálinton dolgozott gyakornokként, majd 1960-ban hazatért szülőfalujába, Jászapátira. Bár csak néhány évig volt távol, a világ mégis nagyon megváltozott. Közben lezajlott az ún. téeszesítés, a régi tagok mellé újak kerültek, egészen más indíttatással, mint a korábbiak.

Az újabb tanulási lehetőséget sem szalasztotta el, Sátoraljaújhelyen levelező tagozaton elvégezte a szőlészeti, kertészeti technikumot, s érettségi bizonyítványt is kapott a szakképesítés mellé. A csoporttársai között volt Amerikából hazacsábított farmer, református tiszteletes, aki a hívei kérdéseire akart szakszerű választ adni, érettségizettek, és néhányan olyanok is, akik még e nagy esemény előtt álltak. A sátoraljaújhelyi központú iskola sajátos képzést folytatott: a tanulók otthon készültek a megadott könyvek segítségével, konzultációra a tanárok mentek a diákokhoz, a helyszínen mérték fel, kinek milyen segítségre van szüksége. A sikeres érettségi után ugyanott dolgozott, mint addig. Közben férjhez ment Fehér Ferenchez, örökbe fogadtak egy kisfiút, majd később született saját gyermekük is (bár ez egyáltalán nem jó kifejezés, mert mindkettő egyformán a sajátjuk). Ahogy az ebben az időben szokás volt, állatok tartásával, háztáji művelésével egészítették ki a bevételeiket, cukorrépa, paradicsom, dinnye, mák, mikor mi tűnt a legkifizetődőbbnek. Ezek művelése vagy a munka megkezdése előtt vagy után, illetve hétvégeken volt lehetséges. Elképzelhető, milyen megterhelő volt, de előrehaladni csak így lehetett. Sem az építkezés, sem a közlekedést megkönnyítő kocsi megvétele sem sikerülhetett volna a férj és a gyerekek segítsége nélkül. A kulturális, közművelődési tevékenysége is sok szabadidőt lekötött, a megértő és támogató család nélkül életének álmát sem valósíthatta volna meg.

Jelentkezhetett volna egyetemre, a munkahelye támogatta volna, de most a családot választotta, a konzultációk miatti gyakori távolléttel együtt járó egyetemi, főiskolai képzést nem vállalta, ugyanakkor tanulás, önképzés nélkül sem tudott megmaradni. Öveges József professzor szavai jutnak eszembe, amit a tudásról mondott: *„A megismerés és az átélt tudás szépsége felér a legmagasabb művészeti élménnyel, de nemcsak gyönyörködtet, hanem segít a természet erőinek megismerésében és felhasználásában.”* Juló szívesen vállalta a magasabb művészi élményekkel való ismerkedést, vagyis szeretett megismerni, szeretett tanulni, szeretett hasznos lenni. Ez még csak a kezdet, de milyen jól megtervezett és belső indíttatásból jövő kezdet! Elvégezte a könyvelői, a TIT-IBUSZ országjárás-vezetői tanfolyamot, személyes indíttatásból magánúton két idős deportált tábornoktól tanulni kezdte a német nyelvet, akiknek a tudása lenyűgözte. Az emberi tartásuk, pontosságuk, fegyelmezettségük örök példakép a számára.

Közben nevelte a gyermekeit, szervezte társadalmi munkában a tsz és az NDK-s társszervezet közötti szakmai és kulturális kapcsolatokat, szakkörvezetői képesítést szerzett díszítő művészetből a jászberényi Tanítóképző Főiskolán. *„A nagy hivatások mindig kicsapnak a munkahely medréből.”* – fogalmazta meg gondolatát Albert Camus a hivatásról. A nagy hivatás már megfogalmazódott benne, de még mindig csak az út elején vagyunk.

Újabb tsz-összevonások után, 1974-ben függetlenített oktatási és kulturális ügyintéző lett, később ehhez a szociális ügyek intézése is kapcsolódott. A korábban végzett munkáját nagyon szerette, sajnálta is, hogy ott kellett hagynia, de a kultúra mindig is érdekelte, iskolás korában némi ízelítőt is kapott ezekből, mint a maguk által szervezett színjátszó csoport aktív tagja, és a közösségért végzett tevékenység sem volt ismeretlen a számára: korábban minden sportversenyen, szpartakiádon részt vett. Azonnal teljes erőbedobással kezdett a munkához, s amit kigondolt, eltervezett, azt létre is hozta, maga is aktívan bekapcsolódott a tevékenységekbe. Így indult a szabás-varrás, hímző, kötő, horgoló, makramé készítő tanfolyam (abból kiindulva, hogy amit otthon valaki meg tud csinálni, azért nem kell pénzt kiadni). De az ő kezdeményezésére alakult a pávakör, a honismereti szakkör, a kézimunkaszakkör és több nyugdíjas klub is. Elérkezett az az idő is, amikor már egyedül nem tudta kísérni a sok kiránduló csoportot, ezt felismerve szervezte meg a jászapáti gimnáziumban a kihelyezett TIT-IBUSZ országjárás-vezetői tanfolyamot, amelyen agrármérnök,

állatorvos, pedagógus és gyógyszerész végzettségű emberek vettek részt. Ők biztosították azután a szakszerű túravezetést. (Az oktatást a tanári kar biztosította.)

Mivel munkaköre megkívánta – de főleg az ő igényessége, álmai beteljesítése, a gyerekek is nőttek, önállósodtak –, sikeresen felvételizett a népművelő-könyvtár szakra a debreceni Tanítóképző Főiskolára. 1978-ban kapta meg a diplomáját. Néhány évvel ezelőtt még az sem volt biztos, hogy meglesz a nyolcosztályos iskolai végzettsége (az ismert családi gondok miatt), most pedig már diplomája is van! Meg mögötte az a megbízható, nagyon alapos tudás, amire mindig is vágyott. Végre helyére kerültek a dolgok: irodalom, történelem, képzőművészet, zene, tánc, néprajz, honismeret és még annyi egyéb tudás, ismeret, ami eddig hiányzott az életéből. Azt vallja, egészen más emberként lépett ki a főiskola kapuján, mint amikor oda belépett: magabiztosabb lett, még eltökéltebb, tudatosabb a használni akarásban, az általa megfogalmazott és szigorúan betartott alapelvekben, amelyeknek fő jellemzői a becsülettel végzett munka, a körültekintő tervezés és a következetes kivitelezés, megvalósítás voltak. Ma is büszke arra, hogy az általa alapított szakkörök 30–40 év után is működnek, s most már megállnak a lábukon az ő segítsége nélkül is.

Gyermekkora óta belső igénye volt, bele is nevelődött a körülményei miatt, hogy csak egyetlen életlehetőség van a számára: hasznosan élni, segíteni a családot, a kicsit is (beleértve szülőket, testvéreket, férjet, gyermekeket), meg később a nagyobbat is (a tsz illetve a város közösségét). Ha most azt gondolnánk, hogy megpihent, nagyot tévedünk. A diploma megszerzése utáni évben német nyelvből középfokú nyelvvizsgát tett és idegenvezetői szakképesítést szerzett. Éppen az idegenvezetés nyújtott lehetőséget arra, hogy Európa számos országába eljutott akkor, amikor nagyon szűk mozgási lehetőséget kapott a „civil" ember.

Az oktatás felelőseként intézte a nappali tagozatra járó ipari és mezőgazdasági tanulóknak, középfokú és felsőfokú képzésben részt vevőknek az ösztöndíjszerződéseket, valamint a dolgozóknak a szakmai képzéseket, továbbképző tanfolyamokat és az azokat lezáró vizsgákat. Szervezte még a traktoros-vontatóvezetői, a hentes és mészáros, a hegesztő, KRESZ tanfolyamokat a környék tsz-ei számára is.

A művelődési tevékenység volt a másik nagy területe a megbízásának, ebben a minőségben szervezte a honismereti szakkör tevékenységét, annak titkára is lett, nyugdíjas klubokat alapított, tánccsoportot hozott létre, az országos Röpülj páva-mozgalom hatására megszervezte a tsz pávakörét, ennek énekkari munkájában is részt vett, de neki köszönhetők a bemutatkozási lehetőségek is, ugyanis rendszeressé tette a térség pávaköreinek találkozóját, a Jász Dalostalálkozót.

A Magyar Kultúra Lovagja cím átadásakor, Budapest 2011 *Fotó: S. F. T.*

Gyerekjáték-készítő és más készségfejlesztő foglalkozásokat is szervezett gyerekeknek. A nemzetközi kapcsolatokban is dimenzióváltás történt: a német cserekapcsolat egyre szélesedett, a Globig központú NDK-s tsz-ekkel szakember, gyermek és felnőtt csoportok cseréjét szervezte meg akkor, amikor még telefonon, e-mailben nem volt lehetséges a kapcsolattartás. Nagy élmény volt minden látogatás a gyerekek és a felnőttek számára is, sokan ekkor voltak életükben először külföldön, de a németek is sokat profitáltak a hazai utakból, a gasztronómia, a történelem, a hagyományok megismertetésére mindig gondolt. Szívből örült, ha az országról, magyarokról, a jászokról jó benyomással távoztak a vendégek. A lakásuk, a kertjük nyári időszakban telis teli volt németekkel, esetenként franciákkal vagy éppen erdélyi honfitársainkkal. Egész életre szóló barátságok alakultak ki közte és a német vendégek, de mások között is, hiszen az egykori gyerekek felnőttek, és ma már ők hozzák a saját gyermekeiket, lassan az unokáikat. Akik a kapcsolatokat egykor elindították, már nincsenek az élők között, de a leszármazottaik ugyanolyan fontosnak tartják a barátság továbbvitelét, mint őseik. Tehát Juló munkálkodásának következtében még 50 év után is él a barátság a két település lakói között. Ezt a kétoldalú, kivételesen értékes kapcsolatot foglalta össze egy nagyon szép kiállítású kétnyelvű könyvben a közelmúltban Barátság/Freudschaft (2011) címmel.

A francia Picardia megye énekkaraival és Jacques Duvivier úrral újabb cserekapcsolat kiépítése kezdődött 1987-től, köszönhetően Bali István megyei referensnek és Julónak. Grafenstein (Ausztria Karintia tartomány) 1988-ban került a palettára, a tsz kapcsolatai nemegyszer a városra is kiterjedtek, túllépve a kezdeményező tsz kereteit, de a szervezési feladatok továbbra is nála maradtak.

A művelődési tevékenység szervezőjeként a tsz kisebb csoportjainak, szocialista brigádjainak szervezett hazai és külföldi túrákat, színházlátogatásokat. Bérletük volt az egri, a szolnoki színházban, az Erkel színház és az Operaház nem egy kiváló előadásán tapsolhattak, de megszervezte számukra a szellemi vetélkedőket is. Tudja, sokan poénkodnak a szocialista brigádmozgalmon, de az biztos, hogy a

(folytatás a 22. oldalon)

(folytatás a 21. oldalról)
közösségépítő szerepe nagyon jelentős volt, és sokan a közös kulturális programok nélkül soha nem jutottak volna el az ország jelentős cirkuszaiba, színházaiba, múzeumaiba, történelmi tájaira, városaiba, emlékhelyeire. Mindezt tudatosan szervezte és tervezte, a tanítás és a komplex ismeretek átadásának szándékával is.

A kulturális tevékenység fontos eleme volt számára a helyi értékek felkutatása, megmentése, közkinccsé tétele. Neki köszönhetjük, hogy stencilezett formában, de mégis kézbe vehette Jászapáti érdeklődő lakossága Szikszai Gábor általános iskolai tanár munkáját az Én falum címmel, ami forrásértékű munka, mint ahogy annak rotációs eljárással sokszorosított 2. kötetét is, így

Férjével, dr. Suba Györggyel ***Fotó: S. F. T.***

mentve meg azokat a feledéstől. A kiadásnak gyakorlati haszna is lett, a brigádok vetélkedőin e két dokumentumból kellett felkészülni, így szórakozva tanultak, és hasznosították is a helytörténeti ismereteket. Juló mindig teljes erőbedobással, szívvel, lélekkel dolgozott, beleadott apait, anyait, ahogy ő fogalmazott. Félgőzzel semmit nem tud csinálni. Nem ezt szokta meg. Az önbecsülése sem engedi, hogy másképp legyen. Hogy nem egyedül ő érzi így, arra számtalan idézetet találhatunk, én most ezt az egyet választottam a sok közül: *„A tehetséges ember minden korban megtalálja a helyét, és azért dolgozik, hogy elérjen valamit a pályán. Aki csak langyosan közelíti meg a szakmáját, az annyit is kap vissza, és nem sírhat, ha aztán nem döngeti a csúcsokat.”* Molnár Piroska színésznő vélekedett így, s érzésem szerint ez bármelyik foglalkozásra igaz. Kocsis Julianna meghatározhatatlan számú megbízásaira mindenképpen. Ő mindig csúcsdöntésre törekedett. Igaz, néha nehezen viseli, ha a többiek nem bírják az általa diktált minimum 200 km/órás sebességet, ilyenkor türelmetlen és képtelen lassítani, s az is előfordul, hogy nehezen lehet meggyőzni arról, hogy nem csak egy válasz létezik bizonyos kérdésekre, de többnyire azért kész a kompromisszumokra, ha azok nem mennek szembe az általa kialakított és keményen megtartani kívánt értékekkel. Az ilyenekre mondják: nem könnyű eset – de nagyon szerethető és tisztelhető.

A családi élete nem úgy alakult, ahogyan azt eredetileg tervezte, a gyerekek felnőttek, önálló családot alapítottak, ők pedig elváltak 26 évi házasság után, de a gyerekek miatt a korrekt kapcsolatot megőrizték. Juló, akit mindig nagy család vett körül, új, szokatlan helyzetbe került. A gyerekeknek megvolt a maguk külön életük, a volt férje néhány év után elhunyt, ő pedig ismét azt kereste, hogyan szolgálhatna még többet. A következő években – ha lehet –, még aktívabb tevékenységbe kezdett: megírta a Jászapátin egykor működött kórusok 100 éves történetét, a honismereti szakkörrel gyűjtőmunkába kezdett a jászsági viseletek és a Jászapáti vásárok, piacok története tárgykörben. És egyre több csoportot vitt tematikus külföldi és belföldi utakra, különösen a Kárpát-medence, a határon túli magyar területek nosztalgikusan szép tájait és történelmét ismertette meg a résztvevőkkel akkor, amikor még ez nem volt olyan egyszerű. Mindig volt valami új, a megszokottól eltérő, didaktikailag és tematikailag is hasznos és értékes célja az általa vezetett utaknak, amire más túravezetők még csak nem is gondoltak.

Az oktatás és a kultúra mellé rövidesen megkapta a szociális ügyek intézését is, és ebben is túlteljesített. Nem nézte, hogy ki a tsz dolgozója, és ki nem, ő mindenkinek segített, aki hozzá fordult. A tsz-nek 1000 dolgozója volt ekkor s 800 nyugdíjasa. A törvények kínálta lehetőségekre mindenkinek felhívta a figyelmét, a politikai foglyok kárpótlásának igénylését segítette, az igazoláshoz a hiteles tanúk felkutatásában is részt vett, a méltányossági nyugdíjemelések kérelmezésének megfogalmazását magára vállalta. Önzetlenül, ellenszolgáltatás nélkül, jóval túl a hivatali kötelességen. Abból a belső szükségletből, amit születésekor kapott. Általában az új tevékenység ötlete benne fogalmazódott meg először, s szerencsésnek érzi magát, hogy mindig lettek követői, társai a munkában. De az is igaz, ő mindig elől ment, vállalta a kudarc lehetőségét is, soha nem hagyta magára azokat, akik hittek benne. Ez volt az az erkölcsi tőke, ami a hitelét adta és adja a mai napig. S miközben segítették a kárpótlást igénylőket, a helytörténeti kutatásokhoz is gyűjtöttek adatokat a munkáját segítő kis csoporttal. Az útmutatásai alapján összegyűjtötték a honismereti szakkör tagok az I. és a II. világháború áldozatainak teljes listáját, ennek alapján a könyvtárosok elkészítették a jászapáti Hősök Emlékkönyvét akkor, amikor még élő, hiteles személyek tudtak ezekről az eseményekről vallani.

Nyugdíjas lett, de ez nem jelenti azt, hogy megpihent, egyrészt munkájára továbbra is számított a tsz, másrészt voltak olyan területek, amik annyira hozzá kötődtek, pl. a külkapcsolatok, hogy nem is adhatta át azokat másnak. Meg nem is tudott munka nélkül létezni. Egy régi magyar mondás szerint *„a dologtalan kezeknek az ördög talál elfoglaltságot”*, s ezt mégsem akarhatta, tehát mindig igyekezett hasznossá tenni magát. Nem magáért, hanem a közösségért, a családjáért, mindig másokért. Magára a legkevesebbet gondolt. Biztos volt abban, ő a jég hátán is megél, de sokan vannak, akik segítségre szorulnak. Az ő segítségére. És ment, segített, akár kéretlenül is. Egyszerre több mindennel foglalkozott, kiválóan

meg tudta osztani a figyelmét a munkahelyén és otthon is. Ha tévét nézett, akkor közben varrt vagy hímezett, kötött, horgolt, esetleg vasalt – már csak a dologtalan kezek és az ördög históriájára is gondolva. Így kettőzve meg a hasznosan végzett munkaórák számát.

Nyolc évi magány után egy erdélyi úton ismerkedett meg második férjével, a jászberényi dr. Suba Györggyel, az emblematikus Subadoktorral, akivel azóta is, immár 21 éve boldog, kiegyensúlyozott házasságban él valami olyan szimbiózisban, ami csak keveseknek adatik meg. Juló nagyon megérdemelte a nyugalmat és a boldogságot, de a döntést meghozni nem volt könnyű, ugyanis a házassággal lakóhelyet is változtatott, s az annyira szeretett szülőhely, a munkasikereket hozó Jászapáti helyett Jászberény lett életének új színtere. Leginkább a család, a gyerekek, a testvérek hiánya volt a legfájóbb, bár minden név- és születésnap megünneplésére továbbra is nagyon figyelt, de az akkori döntéssel valami megváltozott. Választania kellett a magány és Jászapáti, vagy Jászberény, egy méltó társsal lehetőségei között. És döntött. Ma már könnyebb, de most is úgy érzi, otthon Jászapátin van, ahol sokaknak ismerte a szüleit, testvéreit, ahogy ő mondja: a fáknak a gyökereit, a törzsét és a leveleket is, Jászberényben ez a mélyebb ismeret hiányzik, de egyre több levelet ismer... Sütő Andrásnak ezt az érzést sokkal jobban sikerült megfogalmaznia, mint nekem. Ő így írt az Advent a Hargitán című drámájában: „*... ám kegyes-kegyetlen szülőföldjét lélekcsonkulás nélkül az ember el nem hagyhatja*". Dr. Suba Györgyné nagyon sokat tett azért, hogy a változást lélekcsonkulás nélkül élhesse meg. Ő is, a családja is. Ennyivel tartozott magának is, nekik is.

A férjhez menetellel egy újabb nagycsaládot alakított ki tudatosan, férjével maguk köré gyűjtve a gyerekeket, azoknak régebbi és újabb párját, vérszerinti unokákat, sőt a volt feleségek újabb kapcsolatából született gyerekeket is unokaként szeretik. Megkülönböztetés nélkül, mély és igaz érzésekkel, nagyszülői szeretettel. Aki nem ismeri őket, s csak az egyszerű matematikára hagyatkozik, az nehezen érti, hogy a hat unokából hogyan lesz tíz, de ha hallja az unokák köszöntő hangját, ha látja a nagypapa nyakába ugró kicsiket és a szemérmesen hozzábújó nagyokat, akkor minden világos lesz. Annyi szeretet és bölcsesség van bennük, hogy abból bőven jut mindenkinek, kicsinek és nagynak, meg a hetente majdnem nagyüzemi (ipari) mennyiségben sütött süteményekből is, amire mindig számíthatnak ennek a szabálytalan „mozaikcsaládnak" kisebb és nagyobb tagjai. Úgy gondolja, a házasságkötéssel nem megszakadt, hanem továbberősödött a kapcsolat, erősebbé vált az összetartás a családtagok között. Pedig nagyon tartott attól, hogy a művelt és neves orvos családja hogyan fogadja be őt, aki sokkal egyszerűbb környezetből jött. Végül megnyugodhatott, mert zökkenő nélkül fogadták el (a legkisebbek ugyan nehezteltek akkortájt egy kicsit, mert mindhárman reménykedtek abban, hogy ők mehetnek Subapapához férjhez), de hamar kiderült, hogy dr. Suba Györgyné Kocsis Juliannának óriási a szíve, a lelke, valahogy úgy van kódolva, hogy mindig megérzi, mikor kinek kell egy simogatás, egy jó szó, egy kis segítség. És teszi ezt olyan természetes tapintattal és finomsággal, amit nem lehet tanulni, sem megjátszani, és az embernek eszébe sem jut nem elfogadni a segítséget vagy azt hinni, valami ellenszolgáltatást vár ezért. De azért persze ellenszolgáltatást is kap, de még milyent! Az egyik, korábban féltékeny kis unoka, aki az esküvőről azt nyilatkozta, hogy a menyasszonyi ruha ugyan szép volt, de más dicséretet nem lehetett kicsikarni belőle, később, már nagylány korában, felnőttként azt írta egy üdvözlőlapra, hogy „*nem volt igaz, hogy csak a ruhád volt szép az esküvőn, mert Te is szép voltál, de most ezerszer szebb vagy!*" Kell ennél nagyobb dicséret? Ugye nem! Ez a késői vallomás mindennél szebben mutatja, befogadták, sőt, szükségük van rá.

A Ciprusság – Virágszál című könyve szöveggongozójaként több hónapon keresztül volt alkalmam közelről is megfigyelni, hogyan működik ez a család. A patriarcha férjet olyan gyöngédséggel és figyelemmel veszi körül a ma is igen mozgékony feleség, hogy azt tanítani kellene. Amikor rájuk néztem, mindig ott motoszkált bennem egy gondolatsor, mert annyira igaznak éreztem konkrét és metaforikus jelentésében is. Ancsel Éva írta egykor: „*Egy asszony, aki fel tudja sorolni, mi ...fontosabb neki annál, mint hogy ő adjon enni annak, akit szeret, hogy jelen legyen, amikor az ételt megkóstolja, mert arcáról azonnal le akarja olvasni, nem hiányzik-e neki belőle só vagy valami más fűszer – ha egy nő képes egy ilyen felsorolásra, annak fogalma sincs arról, hogy mit jelent szeretni.*" Én többször ebédeltem együtt velük, s azt hiszem, megértettem kapcsolatuk lényegét: az igazi mély, bensőséges szeretetet és a tiszteletet, a féltést, az együvé tartozást. Ők valóban tudják, mi a szeretet. Megható és felemelő is egyben ezt tanúként megélni.

(folytatás a 24. oldalon)

A Déryné emlékplakett átvételén Erős Dénessel, Jászberény, 2013

(folytatás a 23. oldalról)

Miközben „ezerrel" dolgozik ma is a legkülönfélébb témákon, közben kiváló háziasszony, remekül süt, főz, nincs olyan hét, hogy az unokák ne keresnék fel őket. (Gondolják csak el, a szűk család is 25 tagból áll, ennyi név- és születésnap, az egyéb ünnepi alkalmakról nem is beszélve!) A lakása ragyog a tisztaságtól, a tágas előszoba pedig beillene egy igazi pálmaháznak vagy télikertnek, annyira szépen virítanak ott az év minden szakában a virágok, meghálálva a kertész-háziasszony gondoskodását. S akkor még nem szóltam a tavasztól késő őszig ezer színben virágzó és valódi illat-kavalkádot árasztó viszonylag kicsi, de színpompás kertről. Mindez az ő munkáját dicséri.

Jászberénybe költözése után is maradt egy kapocs, ami Jászapátihoz kötötte, ez pedig a Vándorfy Honismereti Szakkör, aminek titkári teendőit 40 éven át látta el, a foglalkozásokon rendszeresen részt vett, ahová a férje is elkísérte. Ez, valamint a hét több napján mindössze kéttagú család kiszolgálása nem jelentett elég nagy kihívást az eddig folyton erős izzásban élő és dolgozó asszonynak, így újabb elfoglaltságok után nézett, amit párjával közösen tudtak ellátni. Ahogy említi, mielőtt személyesen is megismerkedtek volna, már látásból ismerték egymást a különböző jászsági kulturális rendezvényekről, nem volt nehéz közös érdeklődést találni. Dr. Suba György hasznos segítsége volt a feleségének és az apáti szakkörnek is a gyűjtések során, mert latinos műveltségét, nyelvismeretét sokszor vették igénybe.

A rendszerváltással egy időben vált lehetségessé, hogy hitét nyilvánosan is gyakorolhassa. Jászberénybe érkezve az egyházközség hívei szeretettel fogadták. Plébánosi indíttatásra szervezték meg a KÉSZ (Keresztény Értelmiségiek Szövetsége) helyi csoportját, annak elnöke a férje lett, Juló tisztség nélkül vált a közösség spiritusrectorává. A KÉSZ gondozásában eddig öt könyv jelent meg, az első három Sáros András munkája, a negyedik volt a Jászberény katolikus élete című mű Subáné szerkesztésében, ezek után mindenképpen a legnagyobb vállalkozás a Ciprusság – Virágszál, Isten Országának munkásai Jászberényben (2015) c. kötet, amely a Jászberényhez kötődő papság adatait dolgozta fel 1546–2015 közötti időben. Ezt a hatalmas, forrásértékű munkát dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna gyűjtötte, szerkesztette, látta el jegyzetekkel.

Arra is volt gondja, hogy a maga választotta jelszava szerint – *„Tedd a jót, és vedd észre, ha más is azt teszi!"* – kezdeményezze különböző díjak alapítását. Az ő ötlete volt Jászberényben a Szent Rozália-díj létrehozása, amit a KÉSZ adományoz az arra érdemeseknek, valamint a Vándorfy János-díj, amivel a jászapáti Honismereti szakkör ismeri el a hagyományőrzésben élen járók tevékenységét.

Dr. Suba Györgyné, akit sokan csak Julókának hívnak · Fotó: Bugyi Gábor

Nem hagyta abba a tematikus kirándulások szervezését sem, bár az idő előre haladtával egyre kevesebbet mozdulnak ki, de arra is nagyon büszke, hogy soha nem utaztak fél busszal, mindig nagyobb volt az érdeklődés, mint a busz befogadó képessége. Büszke a Szomszédolók Baráti Körére, amellyel 1995 és 2012 között járták a környező országokat. A tagság túlmutatott a Jászságon, mert Jászapátin, Jászberényen túl nagykátai, tápiószelei, és tápógyörgyei lakosok is részt vettek a kirándulásokon, túrákon. Dr. Suba Györgyné volt a szervező, a kör vezetője és az idegenvezető is (számításai szerint kb. 350 utat szervezett, vezetett négy évtized alatt). Elsősorban a magyar, ezen belül a jász vonatkozású helyeket keresték fel: Burgenlandban, Felvidéken, Erdélyben, Délvidéken Horvátországban, Szlovéniában, Szerbiában. Megkoszorúzták a történelmi emlékhelyeket, megismertette a résztvevőkkel a hely nevezetességeit, magyar vonatkozásait, vagyis „népművelt". Külön programja volt a határainkon túli nevezetes búcsújáróhelyek meglátogatására. Felkeresték több ország nemzeti kegyhelyét, búcsújáróhelyét, voltak Máriabisztrican Horvátországban, a lengyelországi Kalwaria Zebridowskában és Częstochowában, a bajorok szent helyén, Weißkirchenben, de jártak Svájcban, Einsiedeln, Disentis, St. Gallen templomaiban és Ausztriában Heiligenblut, Mariaschutz, Mariazell, Maria Taferl kegyhelyein is hasonló céllal. Juló gondoskodott arról, hogy a résztvevők megismerjék az adott ország történelmét, a táj, az épített és a természeti környezet jellemzőit, szépségeit, s mivel tematikus út volt, minden kegyhelyen bemutattak a csoportot kísérő lelkipásztor vezetésével magyar nyelvű misét is a kiránduláson részt vevőknek, de a helybelieknek is. Mivel ezt korábban már jelezték a kegyhely gondozóinak, a helyi lakosok közül is többen részt vettek a szertartáson és az azt követő kötetlen beszélgetéseken.

Mivel nem egyszer tapasztaltuk már, hogy minden mindennel összefügg, innen egyenes út vezetett az egyházi népénekek felkutatásáig és tudatos megismeréséig. E felismerés alapján szervezte meg az Egyházi Népénekes találkozókat négy alkalommal Jászberényben. Az Ars Sacra Fesztivál (Szakrális Művészetek Hete) országos rendezvénysorozathoz ez évben már hatodik alkalommal csatlakoznak.

A Biblia évében, 2008-ban az ő ösztönzésére vállalták a KÉSZ tagok, hogy kézírással, mint egykor a régi szerzetesek (de azért nem lúdtollal és nem gyertyaláng fényénél), lemásolják János Evangéliumát. Minden tag vállalta egy-egy fejezet beírását a ma féltve őrzött, bőrbe kötött könyvbe. És ott vannak a másolók nevei is, a következő évszázadok helytörténeti kutatóinak...

A KÉSZ igen aktívan tevékenykedik a legkülönfélébb területeken, legtöbbször a helyi egyházközséggel karöltve, de a Jászok Egyesületének támogatását is élvezve pl. könyveket adtak ki illetve emléktáblákat állítottak közösen, elsősorban dr. Suba Györgyné kezdeményezésére és szervezésében. A teljesség igénye nélkül: a ferences szerzetesek jászberényi jelenlétének 800. évfordulójára, az elhurcolt szerzetesek emlékére, a hét ferences vértanúra emlékezve állítottak táblát, de a Palóc Társaság-

gal közösen Sajó Sándor Ipolyságban született hazafias költő, a jászberényi gimnázium egykori tanára is kapott emléktáblát.

Ápolják gróf Apponyi Albert (1846–1933 politikus, miniszter), Jászberény örökös képviselőjének emlékét is, az idén éppen születésének 170. évfordulójáról való megemlékezés előkészületein dolgozik.

A KÉSZ-en belül nagyon ügyel a korrekt kapcsolattartásra mindenkivel, aki elfogadja, segíti, támogatja az alapszabályban lefektetett elveket, aminek legsarkalatosabb pontja a pártsemlegesség. Kiváló a személyes és a közösségi kapcsolata is a Jászok Egyesületével, annak ügyvezetőjével, dr. Dobos Lászlóval, Hortiné dr. Bathó Edittel, a Jász Múzeum igazgatójával, az egyházközségekkel és a mindenkori plébánosokkal.

Dr. Subáné mindig kisebbíteni szeretné azt a munkát, amit ő végez, s maga elé állítja a férjét, a segítő szakköri vagy egyéb egyesületi, közösségi tagokat, de az az igazság, hogy nélküle semmi nem így működne, de az is lehet, hogy semmi nem működne. Mintha szégyellné, hogy ennyi mindent kitervelt, kitalált, megszervezett, megvalósított.

Most is sokat dolgozik: amikor a jászberényi papság történetét feldolgozó adatokat gyűjtötte, nem volt idő és energia a kántorok, sekrestyések, harangozók stb. életrajzának feldolgozására, kiadására, de a jegyzetei megvannak. Külön kutatást igényel még a ferences rendi atyák, a szatmári irgalmas és a szegénygondozó nővérek életadatainak összegyűjtése. Ezek rendszerezése, összefoglalása, egységes szerkezetbe szerkesztése nagy és szép feladat, amit még szeretne megvalósítani.

Korábban is érdekelték a szociális kérdések, most a Horthy-korszak szociálpolitikájának jászsági vonatkozásai kerültek egy honismereti kutatómunka melléktermékeként a szeme elé, úgy gondolja, ez a téma is megérne egy összefoglaló dolgozatot.

A Jászok Egyesülete két világháború közötti történetének feldolgozása – amin most dolgozik – is hozott számára figyelemfelkeltő témát, amiből tervei szerint új tanulmány születik majd, ami tovább növeli eddig sem kevés munkáinak sorát és számát. A három önálló kötetéről már volt szó, ezek mellett kilenc forrásértékű kiadványt is szerkesztett, a legtöbbjükben saját cikkei is megjelentek. Minden kiadvány a honismeret, a helytörténeti kutatások tárgykörébe tartozik. Dr. Rusvai Lajos: Jászapáti története (2003), Jászapáti képekben 1850–1950 (2004), A jászapáti Vándorfy János Honismereti Szakkör 30 éve (2006), A Vándorfy János Honismereti Szakkör 35 éve (2011), Vallomások, egy eltűnő világ emlékei (2009), Jászberény katolikus élete (2010), Vallomások a második világháborúról (2012) és 15 éves a Keresztény Értelmiségiek Szövetségének Jászberényi Csoportja (2015) adja a sort. Tiszteletet parancsoló lista. Ha csak ezekkel foglalkozott volna, már akkor is gyöngybetűkkel kellene beírni a nevét a Jászság, de főleg Jászapáti és Jászberény nagykönyvébe, de tudjuk, ennél ő sokkal többet tett. Nem szeretnék olcsó szentimentális utalásokat tenni, de kérem, gondoljanak arra, hogy honnan indult, milyen embert próbáló nehézségekkel kellett megküzdenie azért, hogy egyáltalán a betűvetést, az olvasást elsajátíthassa. Tömörkény, Móra és Móricz tollára való az ő története, az enyém túl erőtlen hozzá..., de bízom abban, mindenkinek van képzelőereje, és ki tudja egészíteni ezt az életutat, aminek teljes mélységig hatoló megfogalmazására én nem voltam képes.

Kapott elismeréseket is, biztos vagyok abban, hogy nem annyit, mint amennyit érdemelt volna. Arra azonban nagyon büszke, hogy megkapta Jászapáti város legmagasabb elismerését, a Jászapáti Városért díjat 1992-ben. Elsőként az alapítás után. Érezni lehet a hangján, megelégedéssel tölti el, hogy alapítványoktól, civil közösségektől kapta az elismerések többségét: külön is kiemeli, mennyire fontos volt életében a Jászságért Díj odaítélése 2002-ben (Jászok Egyesülete). A Magyar Kultúra Lovagja 2012-ben lett (ezt a Falvak Kultúrájáért Alapítvány jegyzi), megkapta a Déryné Emlékplakett elismerést 2013-ban (a jászberényi Városvédő és Szépítő Egyesülettől), a Hit és Hagyomány Díjat 2014-ben (a Jászkapitányok Tanácsa ítélte meg a számára). S a legutóbbi, amit a KÉSZben végzett tevékenységéért, de főleg a Ciprusság – Virágszál című nagylélegzetű kötet összeállításáért kapott, a Pro magna nimitatetua ezüst fokozatát 2015-ben (egri érseki elismerés).

Nagyon friss és élénk az érdeklődése minden területen, ma is képes rácsodálkozni a világra, olykor rosszallóan összevonja szemöldökét, ha méltatlanságot észlel vagy értetlenséggel találkozik. Kiválóan kezeli a számítógépet, szöveget szerkeszt, táblázatot kezel, ismeri a nyomdai eljárásokat, az évek során profi pályázatíró lett. Az igen szigorú, az évtizedek alatt kikristályosodott elveiből nem enged, azokhoz körömszakadtig, megingathatatlanul és meggyőződéssel ragaszkodik, ez adja a hitelességét is. Nem hajladozik éppen arra, amerre a szél fúj, nem akarja aktuális érdekeknek alárendelni azt, ami előtte mindennél szentebb: egy munkás, dolgos, megszenvedett, megküzdött, de mégis örömökkel, sikerekkel teli élet gyümölcsét, a saját életét, az önbecsülését.

„Akadna még dolgom a Földön!" – fakadt ki belőle egyszer, talán észre sem vette. Én azonban nagyon megjegyeztem. És abban is biztos vagyok, hogy igaza van, bár lehet, hogy ő nem arra gondolt, amire én. Egy biztos: van még mit jobbítani, javítani a környezetünkön, rajtunk, akik kevésbé vagyunk erősek, mint ő; számtalan olyan felfedezésre, feltárásra érdemes dolog van körülöttünk, aminek meglátására *nekünk nincs szemünk, feldolgozására tehetségünk és türelmünk, megvalósítására eltökéltségünk.* De idézhetném a bevezető mottót is: csak az képes az álmait valóra váltani, akinek *elszántsága, elkötelezettsége, önfegyelme* és *ereje* van.

Dr. Suba Györgyné Kocsis Julianna ilyen ember – azzal az ismerettel megtoldva, hogy a saját álmának beteljesítése nem volt soha öncélú ismeret- vagy vagyonszerzés, hanem a családért, a közösségért, munkatársaiért, egy-egy település jólétéért, szellemi és tárgyi értékeinek gyarapításáért végzett önzetlen munka, amit nem munkavégzésként élt meg, hanem örömként, olyan örömforrásként, amiből ő maga és a környezete is töltekezett, épült, gazdagodott. Kívánhatunk-e szebbet, jobbat neki, mint azt, hogy legyen még sokáig elég ereje ahhoz, hogy ne „dolgavégezetlenül" hagyja itt a Földet – valamikor sok-sok év, évtizedek múlva? Az biztos, hogy olyan sokan nem tülekednek mögötte azért, hogy átvállalják helyette többek feladatát is csak azért, hogy a világunk szebb, tökéletesebb legyen.

Juló! Szükségünk van Rád!

Dr. Kalmár Pálné
nyugalmazott középiskolai igazgató

A Szent Korona hiteles másolata Jászberényben

A Jászsági Menedzser Klub Egyesület meghívására szeptember 30-tól október 19-ig Jászberényben vendégeskedett a Magyar Szent Korona egyik hiteles másolata az Országalmával együtt. A becses ereklyét méltó módon fogadták a jászok.

Szeptember 30-án elsőként a jászberényi Lehel Filmszínházban mutatták be a korona másolatát, amelyet dr. Szabó Tamás polgármester úr köszöntött a Jászság fővárosában. A nap folyamán Woth Imre ötvös-ékszerész, a Koronaőrség parancsnoka több előadást is tartott a koronáról az érdeklődő gyermek és felnőtt közönségnek.

Október 1-jén, szombaton este ünnepi szentmisét tartottak a korona tiszteletére, amelyet a jászok vendégeként, dr. Bábel Balázs kalocsa-kecskeméti érsek atya celebrált.

A Szent Korona másolatát díszmenet (huszárok, hagyományőrzők, jászkapitányok, jászsági elöljárók, a menedzser klub tagjai) kísérte a Jász Múzeumtól a Nagyboldogasszony templomba, ahol a koronaőrök a Szűz Mária szobra előtt helyezték el.

A szentmise végén Pócs János országgyűlési képviselő fejezte ki örömét a Szent Korona másolatának jászberényi „látogatásáért", és köszönetet mondott a Jászsági Menedzser Klub Egyesület nemes lelkű felajánlásáért.

Ezután ugyancsak díszmenet kíséretében vitték a koronát a Jász Múzeumba, ahol az ország másik legrégebbi ereklyéje, a Jászkürt, más néven Lehel kürtje mellett helyezték el. Ez a két becses ereklye (még ha a korona csak másolatban is) most első alkalommal volt látható egy helyiségben, egymás társaságában.

Az elkövetkezendő hetekben a Jászság és a szomszédos megyék településeiről több százan zarándokoltak el a Jász Múzeumba a nevezetes ereklyék látására.

Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató

Díszmenet kísérte a koronát a Nagyboldogasszony templomba *Fotó: Baráth Károly*

A koronát kísérő díszmenet tagjai *Fotó: Suba Bea*

A Szent Korona másolata a Jász Múzeumban *Fotó: Gémesi Balázs*

45 éves a Jászberényi Kossuth Népdalkör

A Népdalkör elődje 1970-ben alakult, Pesti Kálmán kezdeményezésére, Portelken. Az alapító tagok népdalt kedvelő énekelni szerető emberek voltak. Az együttest 1983-ig Szentirmai Zsolt vezette, aki hallatlan lelkesedéssel és energiával vezette a kicsiny csapatot. Az éneklés mellett fő feladatuknak tartották a Jászság, Portelek és környékének még eredeti formában élő

Dr. Szabó Tamás polgármester köszönti az ünnepelteket · Fotó: Bíró János

népdalainak gyűjtését és megőrzését. Természetesen ezek a népdalok műsoraikat is színesítették, gazdagították repertoárjukat. Szentirmai Zsolt 1983-ban Ausztriába költözött, így a Népdalkör vezetését Tóth Béláné ének-zene szakos tanárnő vette át. Baba néni vezetésével gyakran szerepeltek a Jászságban és az ország különböző részein is. Sajnos Baba nénit sem kímélte az élet, hosszas betegség után, 1994-ben elhunyt. Ekkor a csapatot Mátics Béláné és Mészáros Péter tartotta össze, rendszeresen próbáltak és részt vettek különböző megmérettetéseken. 1995 februárjától Németh József lett az együttes vezetője, 2012-ig nagy lelkesedéssel, és szakmai tudását felhasználva vezette a Pávakört. Betegsége miatt azonban lemondott, Kecskés Istvánné vette át a feladatokat, és folytatja ma is a Pávakör eredeti célkitűzéseit, a népdalok magas színvonalon történő betanítását és előadását. A próbákat 1993-ig a Porteleki Művelődési Házban tartották, majd a kicsiny csapathoz több jászberényi lakos is csatlakozott, így célszerű volt székhelyüket Jászberénybe helyezni. Jelenlegi próbatermük a Városi Könyvtár épületében van.

Pócs János országgyűlési képviselő megköszöni a Népdalkör munkáját Fotó: Bíró János

Bárhol léptek fel mindenhol siker és vastaps kísérte műsorukat. A minősítési rendszerhez mindig kapcsolódtak, szorgos munkájuk gyümölcseként sikeresen megfeleltek a szigorú követelményeknek.

A csoportot támogatja Jászberény Város Önkormányzata is, köszönjük segítségüket. Köszönet a próbateremért a Jászkerület Nonprofit Kft-nek. Nagyon-nagy köszönet illeti a családtagokat segítségükért!

2014. április 27-e óta az együttes új neve Jászberényi Kossuth Népdalkör, amely 2015 novemberétől egyesületként működik.

A jubileumát ünneplő népdalkör köszöntésére gyűltek össze szeptember 3-án a jászberényi Ifjúsági Házban a Jászság népdalkörei, de eljött a lajosmizsei Rózsa Sándor Népdalkör és Citerazenekar is. A nap háziasszonyi teendőit Kárpáti Zoltánné látta el. Az ünnepség egy emlékfa elültetésével kezdődött a Városi Könyvtár mellett. A facsemetét az elhunyt dalkörös társak emlékére ültette el Szatmári Antalné alpolgármester asszony és Pócs János országgyűlési képviselő. Ezután az épületben folytatódott a rendezvény. Elsőként dr. Szabó Tamás Jászberény Város polgármestere köszöntötte az ünnepelteket, majd Pócs János országgyűlési képviselő mondott köszönetet a Népdalkörnek a több mint négy évtizedes értékőrző munkájáért. Hortiné dr. Bathó Edit múzeumigazgató és Bolla Jánosné jászkapitányné asszony, a Jász Múzeum és a Jászsági Hagyományőrző Egylet képviseletében köszöntötték az egyesület tagjait nemcsak szóban, hanem énekkel is. Ezt követően a jelenlévő népdalkörök adták

A 45 éves Jászberényi Kossuth Népdalkör ***Fotó: Bíró János***

2007 óta a Népdalkör fenntartója a Darázs Keverő, pénzbeli támogatása biztosítja a folyamatos működést és a szereplési lehetőségeket. Köszönet érte Darázs Istvánnak.

át ajándékait egy-egy dalcsokor kíséretében. A jó hangulatú rendezvény ünnepi ebéddel, tombolasorsolással, majd közös nótázással zárult.

Iris

A haza te magad vagy! – A szakrális helytörténeti kutatásokról

Az Ars Sacra – a Szakrális Művészeti Hetek keretében szeptember 17-én, a Nyitott templomok Napján a Szentkúti templomot mutatták be. Szeptember 24-én pedig a Jászberényi Városi Könyvtárban egy konferenciára került sor. A Keresztény Értelmiségiek Szövetsége helyi csoportja ez alkalommal is gazdag és igen érdekes programot szervezett, s érdeklődőkben sem volt hiány.

A könyvtár tanácstermében a Bukréták dalai köszöntötték a vendégeket. Az énekes hölgyek a helyi KÉSZ barátaiként Ipolybalogról érkeztek. A barátság régi, már csak annak okán is, hogy Jászberény és Ipolybalog templomának ékes dísze egyaránt a Szent Korona.

Vargáné Deme Katalin, a KÉSZ elnöke Fotó: K. E.

A vendégeket Vargáné Deme Katalin, a vendéglátó szervezet elnöke köszöntötte, s felelevenítette a helyi csoport tagjainak eddigi kutatásait. A konferencia levezetője dr. Dobos László, a Jászok Egyesületének ügyvivője volt, aki a Jászságért Díjasokat külön is köszöntötte, majd átadta a szót prof. dr. Barna Gábornak, aki a magyarországi egyháztörténeti kutatások jeles alakja, egyetemi tanár. A Jászkunsághoz is van jócskán köze, hiszen Kunszentmártonban született. A professzor előadásában a vallásgyakorlás formáiról, az egyházközségek történetének kutatásáról, annak időszerű kérdéseiről tartott igen átfogó, részletes, és nagyon hasznos előadást. Szó volt a helytörténeti és a vallási kutatásokról, azok szerves kapcsolatáról. Kiemelte, hogy milyen fontosak a templom és temető történetek, a keresztek történetei, melyekből nemcsak a temetőkben, városokban, de utak mentén, a határban is sokat találhatunk.

Dr. Dobos László, a rendezvény házigazdája · Fotó: K. E.

Az előadás során fontos eligazító pontokat említett. Ezek közül a legfontosabb talán a plébániák levéltára, de a városi, egyházmegyei levéltárak anyagai sem hagyhatók figyelmen kívül. Egy kutatónak a népszámlálási adatoktól a statisztikákig, a papok életútjától a visszaemlékezésekig nagyon sokféle írásos forrás állhat rendelkezésére. Ugyanígy fontosak a fotók, az anyakönyvek, a szakirodalom, a visszaemlékezések, családi iratok, s ma már az internet is segítségünkre lehet. Aki egyházi kutatási területen munkálkodik, annak bizony a vallási szertartásoktól a templomok történetén és felszereltségén át, a papok életútjának és tevékenységének ismerete mellett számos szakrális „tudásra" is szüksége van, másként aligha juthat eredményre. A professzor olyan – szinte egyetemi szintű – rendszerezett forrásanyagot sorolt fel, ami bizony nagy segítségére lehet a kutatóknak. A kutatás módszertanáról is szó volt az előadásban, és számos hasznos javaslat is elhangzott.

A jászberényi születésű Varga Kamill ferences szerzetes arról beszélt, hogy a nyilvános könyvtárak mellett magán könyvtárak is vannak, s azokban is lehet kutatni. A templomokban található Historia Domus is óriási forrást jelent a kutatóknak. Jászberényben a ferenceseknél ez már részben digitalizálva is megtalálható, ami hatalmas segítséget jelent. Számos technikai lehetőség rendelkezésre áll, van honlapjuk is. Példaként említette, hogy a ferenceseknél teljes egészében megtalálható Pintér Mihály egykori jászberényi polgármester hagyatéki anyaga. Hogy mennyire a mai kor embere ma már az egyház is, jól mutatta, hogy előadása során kezében volt okostelefonja, s onnan követte mondanivalójának főbb pontjait.

Kiss Csaba két éve Jászárokszállás plébánosa. Itt is jelentős dokumentum gyűjteménye van az egyháznak, már csak azért is, mert hosszú időn át volt ott egy zárda is, ahol kedves nővérek éltek. Van könyvtáruk és saját levéltári anyaguk, melyet Földi József árokszállási kutatóval nagyrészt rendeztek. Sok iratot pedig átadtak az egyházmegyéhez. Szakrális emlékek pedig mindenhol vannak – mondta Kiss Csaba –, s ezeket feldolgozni a mai kor emberének kötelessége. Újabb könyvek megjelentetése – együtt a település helytörténeti kutatóival, a város vezetésével – van soron Jászárokszálláson is.

Dr. Barna Gábor, a Szegedi Egyetem tanára · Fotó: K. E.

A tanácskozás után a könyvtárat, a gazdag helytörténeti gyűjteményt is részletesen bemutatta Kovács Péter, az intézmény vezetője, majd következett az ebéd. A Jász Múzeumban folytatódott a program, ahol a 142 éves intézményt Hortiné dr. Bathó Edit igazgató mutatta be. A tudományos kutatóhely nagyon sokrétű adattárral, információs bázissal, különböző könyv- és iratgyűjteménnyel áll a kutatók rendelkezésére. A könyvtárában 14 400 kötet található. Őrzik Porteleki József, Gosztonyi Ernő, Komáromy József könyvtárait, amit a múzeumnak adományoztak. A folyóiratok és periodikák mintegy 28 ezer darabot számlálnak. A múzeumban jelentős történeti – benne egyháztörténeti – dokumentációs tár van, melynek

alapja Kele József hagyatéka. Jelentős egyháztörténeti anyag – tárgyak és iratok – került a múzeumba Farkas Mátyás apátplébános adományaként is. Anyakönyvek, végrendeletek, katonai összeírások, redemptusok névsora, '56-os dokumentumok, és még hosszan sorolható, hogy mi minden került a múzeumba. Ezek feldolgozása, digitalizálása a kutatók számára elérhetővé tétele a mai kor kihívása.

A múzeumi tájékoztató után a jelenlévők is leginkább a digitális elérhetőségről, a feldolgozhatóságról beszéltek. Volt, aki jó tippeket adott egy-egy anyag megőrzése kapcsán. A már csak digitálisan készült anyagok kutathatósága is új kihívásként jelentkezik, derült ki a beszélgetések során. Ennek során pedig az is felmerült, hogy a vidéki kis múzeumok technikai felszereltsége elavult, fő gondjuk a digitális tárhelyek biztosítása. Ez a ma kihívása, mert a jövő nemzedékének őrzik a „tudást", s ez sem kis küldetés.

Kiss Erika újságíró

Látogatóban a jászszentlászlói jászoknál

A Jászsági Honismereti Egylet Fodor István Ferenc elnök vezetésével október 14-én a Bács-Kiskun megyei Jászszentlászlóra látogatott el. Az egylet szokásához híven minden évben felkeres egy-egy olyan – más megyében fekvő – települést, amelyet egykor a jászok alapítottak. Így esett a választás ebben az évben Jászszentlászlóra.

A török hódoltság idején elpusztult Szentlászló település pusztáit az 1745-ös redemptiókor négy jászsági település: Jászjákóhalma, Jászdózsa, Jászfelsőszentgyörgy és Mihálytelek váltotta meg. Szentlászlót a megváltó települések legelőnek használták. Az anyatelepülésektől távol fekvő pusztára – meghatározott rend szerint – hatalmas jószágállományt hajtottak le, amire a pásztorokon kívül még a pusztabíró felügyelt. A pusztára való kiköltözést és ott lakást hosszú ideig tiltották a települések.

A kiskunsági puszták tagosítása az 1850-es években indult meg, s ekkor a szentlászlói tagosított részeket Kiskunfélegyháza, Kiskunmajsa és Szeged lakossága népesítette be. Pusztaszentlászló 1874-ben alakult önálló településsé Jászszentlászló néven, utalva arra, hogy alapítói jászok voltak.

Jászszentlászló címere
Fotó: B. E.

A Honismereti Egylet tagjait a Községházán Nagy András polgármester úr fogadta, aki szólt a település történetéről és jelenkori életéről is. Ezután a csapat a polgármester úr vezetésével látogatást tett a szomszédos Móricgátra.

Nagy András
Jászszentlászló polgármestere
Fotó: B. E.

Csoportkép Szent László emlékműve előtt ***Fotó: Kiss Tibor***

A redemptiókor Móricgát pusztát Kiskunlacháza váltotta meg 2000 rhénes forintért. Szankkal való egyesítése 1893-ban történt, de 1993-tól közigazgatásilag félig önálló településsé lett.

A csoport tagjai a móricgáti régi iskolában megtekintették a helytörténeti kiállítást, s egy rövid sétát követően ismét visszatértek Jászszentlászlóra, ahol ízletes ebédet költöttek el az iskola ebédlőjében, majd felkeresték a település könyvtárát, hagyományőrző óvodáját, templomát és köztéri nevezetességeit. Az idő azonban gyorsan szaladt, ezért hamarosan búcsút kellett vennünk a vendéglátóinktól.

A Honismereti Egylet tagjai ezúton mondanak köszönetet Nagy András polgármester úrnak és munkatársainak a szíves fogadtatásért és vendéglátásért, amit remélhetőleg a jövőben a Jászságban is viszonozhatunk majd.

Hortiné dr. Bathó Edit
múzeumigazgató

Kürti László: Lajosmizse – Jászok a Kiskunság peremén Általános iskolai olvasókönyv, 5–8.osztály. Lajosmizse, 2016

„...a gyermekeknek két dolgot kell adnunk: gyökereket és szárnyakat." J.W. Goethe

Ez év szeptember 14-én került sor a címben jelzett általános iskolai olvasókönyv bemutatójára a lajosmizsei Művelődés Ház dísztermében. A helyiek és a környékbeliek nagy érdeklődése övezte a kötet megjelenését és bemutatóját, hiszen abban a mi történetünk, múltunk van írva, a mi fotóink, közléseink szerepelnek benne, a mi családunk története elevenedik meg az oldalakon, s abból a mi gyerekeinket fogják oktatni.

A kötet szeptember elejére, iskolakezdésre készült el. Az időpont szimbolikus, mivel egyik legfontosabb célja az általános iskolás gyerekek helytörténeti ismereteinek bővítése. Olvasókönyv, mely a hon- és népismeret tantárgy alapját képezheti, és magyar irodalom, ének, történelem, földrajz, rajz, technika, biológia, kémia, matematika órákon pedig kiegészítő anyag válogatható belőle. Fontos alapmű a lajosmizseiek számára, mely visszarepíti őket a múltba, és segít a helyi identitástudat kialakításában, megőrzésében. Hasznos segédeszköz lehet az óvodapedagógusok és a tanítók számára, akik a könyvből a gyermekek számára megfelelő tartalmat és az ahhoz szükséges módszert kiválasztva eredményesen elősegíthetik a gyermeki hazaszeretet kialakulását, a goethe-i gyökerek növesztését.

A kötet prof. dr. Kürti László korábban elkészült kéziratából született, akit a város múltjával kapcsolatos, a városban keringő tévhitek, ismerethiányok ösztönöztek arra, hogy egy történelmi tényeket tisztázó, összefüggéseket feltáró, különböző forrásokat bemutató kötetet adjon a lajosmizseiek és a lajosmizsei gyerekek kezébe. A kéziratból nem lett volna azonban könyv a lajosmizsei Mizsetáp Kft. tulajdonos-ügyvezetőjének, Kollár Csaba agrármérnök anyagi támogatása nélkül, aki szívügyének tekinti a helytörténet kutatásának segítését és az eredmények továbbadását. Nem csupán a kiadás költségeit vállalta magára, hanem 150 példányt ajándékozott az iskolai könyvtárnak, és további ingyenes példányokat biztosított a városi és a kecskeméti megyei könyvtárnak. Csak bízhatunk abban, hogy példáját az üzleti élet más résztvevői is követik majd és a kultúra pártfogóivá válnak.

A mintegy 180 oldalas olvasókönyv 17 fejezetben mutatja be Lajosmizse földrajzi környezetét és történelmét napjainkig. Számtalan olyan információt is olvashatunk azonban térképekkel, ábrákkal illusztrálva, melyek nem csupán a lajosmizseik számára lehetnek érdekesek. Így például a Duna-Tisza köze kialakulásáról, a Homokhátság többszöri átalakulásáról, a szikesedés okairól és folyamatáról, a kunok és a jászok Kárpát-medencében való megtelepedéséről, majd későbbi történetükről szóló fejezeteket bárki haszonnal olvashatja. A régészeti, történeti fejezetek újabb kutatásokra és történelmi tényekre alapozva oszlatnak el adott esetben tévhiteket, és nyújtanak megbízható információkat többek között Bene vitézről, a középkori jászkun társadalomról, a középkori adónemekről, Lajos és Mize falu

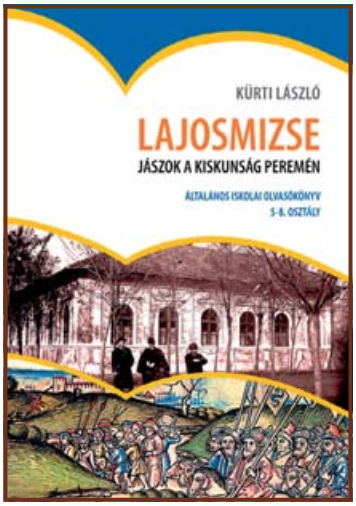

eredetéről. A Török béklyóban című fejezet kiváló kiegészítője lehet a történelem tankönyv török hódoltság idejéről szóló részeinek, hiszen remek leírást találunk a 16. századi településképről, a házakról és lakóikról, a megélhetési lehetőségeikről, végül a falvak elnéptelenedéséről. Külön fejezetet szánt a szerző a redempciónak, melyben előzményeiről, történetéről, a helyi társadalomra gyakorolt hatásáról, valamint a pusztai állattartás rendszeréről is olvashatunk. A csárdákról és a betyárvilágról szóló részt helyi gyűjtésű betyártörténetek zárják. Ezt követően a mai lakosok közvetlen őseinek a betelepülésével, valamint 19–20. századi történetük főbb állomásaival ismerkedhetünk meg. A kötetben megtalálható még a helyi egyházak és iskolák története, a 20. századi háborúk, történelmi sorsfordulók lajosmizsei történései, résztvevői, következményei. Ritkán tarthatunk olyan kötetet a kezünkben, melyben a Kádár-korszak országos eseményei egy szűkebb közösségre vonatkoztatva is megjelennének, s itt most kiváló fotók is illusztrálják azt. A rendszerváltástól napjainkig tartó közelmúlt hasonlóan ritkán szerepel történelmi olvasókönyvekben, hiszen a közelmúlt eseményeit a mai generációk még tudják, mert részesei, szemtanúi, netán elszenvedői voltak, így a jelentőségét sem érzik a lejegyzésnek. Esetenként a közelmúlt leírása kényes téma. Itt mutatkozik meg leginkább az a gondolat, mely a könyv megszületését eredményezte: a gyermekeinknek és azok gyerekeinek, a holnap és a holnapután felnőtteinek fogódzót adni ahhoz, hogy honnan jövünk, kik vagyunk, miért vagyunk ilyenek.

A könyv még az utolsó fejezetekben is bőven tartogat élvezetes olvasnivalót: a népi kultúráról, különböző hagyományokról, a régi nyelvezetről, a közművelődési és sportéletről, valamint a helyi művészeti ágakról is olvashatunk. A könyv végén közölt betlehemes játék remélhetőleg hozzájárul majd ennek a szép karácsonyi hagyománynak a felelevenítéséhez.

A könyvvel kapcsolatban szólni kell még annak külső megjelenéséről. Mint olvasókönyv, és az általános iskola felső tagozatos diákjainak címzett kötet messzemenőkig megfelel az oktatási céloknak. A legkellemesebb meglepetést a szövegek stílusa szerezte: megfelel a gyerekek életkori sajátosságainak, de nem túlzóan egyszerűsít, a szakkifejezéseket megmagyarázza és használja. Komolyan veszi a tanulót, de nem terheli túl. A gazdag illusztrációs anyag (térképek, fotók, festmények, rajzok, ábrák, régi dokumentumok, iratrészletek) sosem öncélúan, hanem mindig az adott szöveget kiegészítendő jelennek meg. A szövegben kiemelések, a fejezetek végén ellenőrző kérdések segítik az olvasottak strukturálását és a fontos tudnivalók kiemelését. Mindezért köszönet illeti azokat a pedagógusokat is, akik a könyv lektorálásában részt vettek, és tapasztalataik birtokában hasznos tanácsokkal látták el a szerkesztőt. Mondhatnánk azt is, hogy igen, így kell gyerekek számára helytörténeti olvasókönyvet készíteni. Lajosmizse ezzel jó példát, mércét mutat más településeknek. Gratulálunk a szerzőnek és munkatársainak!

Dr. Sági Norberta

Kitüntetés hagyományőrzésért

Augusztus 20-án „Jászalsószentgyörgy községért” díjban részesült Simon Károly, a Jászalsószentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományőrző Egyesület elnöke, a Jászsági Hagyományőrző Egylet tagja. A kitüntetést hagyományőrző munkásságáért és sokrétű közösségi tevékenységéért érdemelte ki. Szeretettel gratulálunk a kitüntetettnek!

A fotón: Szarvák Imre polgármester és Simon Károly · Fotó: Marton Rita

Találkozások „Borikával”

Borika egy veszélyes társ. Könnyen kirúgja az ember alól a lábát, ha sokat kóstolgatja, és számtalan történet kering mindenkinek a környezetében a csapodárságáról. Becézhetjük Vinkónak, vagy Lőrének is, de a hatás ugyanaz.

Ahol hozzá lehet jutni, az is több nevet visel: előkelően italbolt, netán korcsma, kevésbé ünnepélyesen gatyaszaggató. Állítólag csinálják szőlőből is, de régi hagyománya van az élesztőből, kukoricából, napjainkban műtrágyából való előállításának.

S hogy miért szeretik annyira? Volt olyan kedvelője, aki azt mondta, hogy az orvos kötelezte rá. Azt mondta olyan a gyomra, mint a vas. Hát nem ihat vizet, mert megrozsdásodik!

Már a hozzájutás helye is zengzetes lehet, hiszen egyik jászsági községünkben nemcsak a hivatalos korcsmáknak volt nevük, hanem a nem hivatalosaknak is. Vagy valamilyen jellegzetesség okán hívták úgy, ahogy, vagy netán a szolgáltatására utalva. A *Darmolos* falán függött egy hashajtó reklám: *„Amíg Ön durmol, dolgozik a Darmol.”* A *Repett tyűkör* falán függött egy repedt tükör, a *Gangonvigyorgó* meg visszeres lábaival várta a vendégeket a nyitott folyosón. A szolgáltatásra utalt a – pironkodva írom le – *Neszepicsa csárda*. De előfordultak líraibb elnevezések is: Kősziklából is bort facsaró kökörcsin szemű sarlatán.

Az egyik ilyen zugobjektum telkének nagyobb része a kapubejáróval a Fő útra járt ki, így megkérdezték az akkori tanácstitkárt, hogy miért van mégis a Thököly utcára számozva a ház. A csavaros eszű községszolga rögvest jött a magyarázattal: *„Mindenki tudja, hogy a háziasszonyt sok vendég thököli!”*

Ennyi bemutatás után lássuk néhány csínytevését. De mindez csak a körítés. Nem kellett ahhoz ilyen objektumba menni, hogy bajt okozzon!

Valamikor a két háború között is gyakran előfordult, hogy az elöljáróság összejött egyiküknél-másikuknál egy kis társasági életre, melynek könnyen nagy berúgás lett a vége. Az egyik ilyen főjegyzői iddogálás után az aljegyző neje érdeklődött a házigazdánál: *„Mit csináltak maguk az éccaka? Az uram úgy jött haza, hogy lila volt a feje búbjától a lába ujjáig!”* Kikerekedett a történet: a némileg elázott urat elkapta az aprószorgalom, aztán érdeklődött, hogy nincs véletlenül a közelben klozetpapír? Mire a házigazda: *„Ott van előtted az íróasztal bal fiókjában az a selymes átütőpapír. Vegyél ki egy marékkal!”* Csakhogy nem csak a sokszorosításhoz használt papír volt ott, hanem az indigó is, és abba talált belemarkolni az atyafi. Gondolom, aki még ismeri az indigót, az el tudja képzelni, hogy ilyen jellegű használata után hogy nézhetett ki a törvény jámbor szolgája.

Egy másik alkalommal az éjféli misére készülődtek a plébánián, de hát betyár sok idő van éjfélig, aztán ürítgették addig a misebort. Így aztán a helybéli „lágyszívű kántor” fenn a templomi kórusban felriadva a mise kezdetére, rázendített, hogy „Darumadár fenn az égen...” A plébános villogó tekintetére aztán gyorsan megtalálta az oda illő szent éneket.

A tanár úr neje halála után egy ifjú párt engedett be albérletbe egy kis fizetés kiegészítés céljából. Mindenszentekkor aztán azt mondta az ifjú férjnek: *„– Mihá’kám! Mégis csak Mindenszentek van. Nem kísérsz ki a temetőbe?”* A lakótárs ráállt. Kimentek. Az öreg megállt a neje sírjánál, levette a kalapot, aztán rajzolt egy keresztet a levegőbe: *„– Nyúgoggyá’!”* – *„Na, Mihá’kám! Mehetünk.”* Mentek is. Az első kocsmáig, aztán a másodikig, valamikor meg éjfél után az ifjú ara nagy örömére – négykézláb haza is értek.

A Borikával való együttlétnek gyakran viharos jókedv volt a vége, aminek aztán más látta a kárát. Egy korcsmából vonuló kis csapat az öreg Ricskes Lajos háza előtt ment el.

Az öreg valamikor talán himlőn eshetett át, a szeme sem volt jó, és olyan putriházban lakott, mely korábban gyakori volt a faluban. Félig a földbe vájva, így alacsonyan volt az ablaka, s lépcsőn kellett befelé – lefelé menni. Az öreg Szörnyűnek volt talán ilyen háza az utolsó a faluban olyan 30 évvel ezelőtt.

Nyár lévén Lajos bátyánknak is nyitva volt az ablaka, a csapat mókamestere meg máris lerántotta a gatyót, oszt bedugta a fenekét az ablakon: *„Megismersz-e Lajos?”* Mire megszólalt bentről a házigazda: *„Nem tudom, ki vagy, de jó nagy orrod van!”*

Ezek a sztorik aztán szájról-szájra jártak évtizedeken át, hacsak le nem írta valaki az örökké valóságnak! Emlékére Borika tetteinek.

Durbints sógor

Hagyományőrző jószághajtás Jászalsószentgyörgyön

Augusztus 20-án a IX. Családi-nap rendezvénye egy szokatlan, de érdekes programmal vette kezdetét. Jászkarajenő testvér-településünktől, nevezetesen Törőcsik István gazdálkodótól, akinek az ősei községünkből származtak el, ajándékba kaptunk egy szarvasmarhát. A Piros névre hallgató, négy éves, jól tejelő magyar tarkát kísértük el a község központjától a „Lovas centrum és magyar udvarba", ahol kényelmes új otthona várta. Piros behajtása fölért egy popsztár bevonulásával. Fotósok, kíváncsi érdeklődők sorfala között vezetett az útja. A kíséretet a két község vezetői, hagyományőrzői

Piros behajtása Alsószentgyörgyön *Fotó: Marton Rita*

alkották. A viszonylag hosszú út fáradalmait a Rozmaring Asszonykórus vidám dalcsokra enyhítette. A zavartalan vonulást a Polgárőrség biztosította. A Lovardában a két település polgármesterei, Szarvák Imre és Palya István a hagyományőrző jószághajtás szimbolikus jelentőségét emelték ki beszédükben. A 19. században ugyanis az újabb és jobb legelők használatba vétele miatt Alsószentgyörgyről állataikkal elvándorolt őseink alapították részben a mai Jászkarajenő községet. Most a hajdani összetartozás Jászkarajenővel ezzel az ajándékozással újabb megerősítést kapott. Jászalsószentgyörgy pusztaszerző tevékenysége igen korán eredményesen bontakozott ki. 1727-ben már volt Karán bérelt területe a községnek, melyet 260 Rhénes forintért bérelt. A redempció során, 1745-ben sikerült megváltani Kara pusztát és Kisszállás pusztát egyaránt fele-fele részben. A 4766 k. hold kiterjedésű fél Kara pusztát 4000 Rh forintért váltották meg őseink. A puszták közül mindvégig nagyobb értéket képviselt a közelebbi Kara. A vele szomszédos Jenő pusztát pedig az 1830-as évek végétől bérelte az időközben városi rangra emelt Alsószentgyörgy. 1846-ban vetődött fel, hogy a távoli Kisszállás pusztát elcseréljék Jenő pusztáért. Az ügyletet hosszas procedúra után sikerült lebonyolítani 1853-ra a Jenő pusztát addig birtokló Földváry családdal. A két pusztát csak állatok legeltetésére használták: tavasszal lehajtották a jószágokat, ősszel pedig visszahajtották az „anyatelepülésre". Alsószentgyörgy Karára úgy hajtott, hogy Újszász, Abony, Tetétlen és Nagykőrös határát érintette. A jószágállományt a több száz ló mellett a több ezer juh és a nagyszámú gulya alkotta. 1845-ben a gulyán összesen 1360 marhát számolt a tanácstól kiküldött Vízy Ferenc főbíró, s a nagy mennyiség miatt a gulya két falkában történő őrzését rendelte el. Eleinte csak az őrzéssel megbízott rideg pásztorok, csikósok, bojtárok tartózkodhattak a pusztán, mert a tanyák létesítését és a kiköltözést tiltotta az anyaközség. Az egyetlen kivétel csak a „Kara kocsma" bérlője lehetett családtagjaival.

Azonban 1857-re eljött az az idő, amikor a környező városok beépülése egyre nehezebbé tette a jószágok le- és visszahajtását. Az is sürgette a kitelepülést, hogy az anyaközségben a tagosításkor nem minden igénylőnek jutott föld. Alsószentgyörgy közbirtokossága kezdeményezte Kara és Jenő puszták felosztását és indítványozta betelepítésüket. A helyszínre kiküldött bizottság a telepítés helyéül Karán 200 holdat jelölt ki. Kara másik felének birtokosa, Jászfényszaru 100 holdat adott a létesítendő falu számára. Házhelyeknek kezdetben 800 négyszögöl kerteket mértek ki. Karajenő község önálló léte 1860-ban ezzel megkezdődött. Községünkből 1859-ig 50 család ment le véglegesen Karára, de pár év leforgása alatt több mint 1000 fő – összesen 157 család – költözött Karajenőre. Az idő kereke nagyot fordult azóta, de mégis megmaradtak a rokoni kapcsolatok. A baráti és társas kapcsolatokat is a mai napig ápoljuk.

Testvértelepülésünkkel való együttműködés intézményesült formában 2012-ben valósult meg, mikor Palya István Jászkarajenő polgármestere, akinek ősei szintén szentgyörgyiek voltak, aláírta a testvér-települési megállapodást Szarvák Imrével községünk polgármesterével. Azóta egymás rendezvényein művészeti csoportjaink, sportolóink, civil szervezeteink, hagyományőrzőink rendszeresen találkoznak és erősítik meg újra és újra a múltbéli összetartozást.

A karai ember, amikor községünkbe látogat azt mondja: „hazajöttem". És most Piros is hazajött!

Lukácsi László helytörténeti kutató

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk 2016. december közepén jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban CD-n és e-mailen legkésőbb 2016. november 25-ig kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

* * *

Lapunk a Nemzeti Kulturális Alap miniszteri kerete, és a Jász Önkormányzatok Szövetsége támogatásával jelenik meg.

Nemzeti Kulturális Alap

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai:
Bugyi Gábor, Farkas Kristóf Vince, Kókai Magdolna

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor

A kiadó és a szerkesztőség címe:
5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.
Tel./fax: 57/502-610
E-mail: jaszmuzeum@gmail.com
www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomda: ARTANDER Kft. Jászberény
www.artander.hu